

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
MODERNO VALODU FAKULTĀTE
ĀZIJAS STUDIJU NODAĻA

ARĀBU VIENOTĪBA PALESTĪNIEŠU KONFLIKTĀ

BAKALaura DARBS

Autors: Maija Surska
Studenta apl. Nr.: ms05005
Darba vadītājs: Dr.philos. Jānis Ešots

RĪGA 2008

Anotācija

Izraēlas un palestīniešu konflikts, kurš ilgst jau gandrīz simts gadus, nav atrisināts vēl joprojām. Atceroties pēdējo gadu asinsizliešanu daudzi palestīnieši apšaubā Izraēlas Valsts tiesības pastāvēt. No otras puses Izraēlas iedzīvotāji nav gatavi atdot valsts piešķirtās teritorijas, apgalvojot, ka Palestīniešu pašpārvalde ir teroristu kontrolēta organizācija. Tie ir abu pušu galvenie argumenti, kuri rada grūtības konflikta atrisināšanā.

Bakalaura darbā „Arābu vienotība palestīniešu konfliktā” autore pēta abu iesaistīto pušu veikto miera panākšanā. Pirmajā nodaļā tiek analizēta panarābisma teorētiskā bāze. Otrā nodaļa satur informāciju par konflikta vēsturisko attīstību – galvenokārt par divdesmitā gadsimta notikumiem. Trešajā un ceturtajā nodaļā tiek aprakstīta palestīniešu situācija, ASV iesaistīšanās, bet pēdējā nodaļa apskata nākotnes perspektīvas.

Atslēgas vārdi

Izraēla, panarābisms, palestīnieši, teritorijas, karš, konflikti, Amerikas Savienotās Valstis.

Annotation

The conflict between Israel and Palestinians has lasted for approximately a hundred years and still hasn't been resolved. Many Palestinians still doubt the right for Israel state to exist remembering bloodshed in the past. On the other hand many Israelis are not prepared to give up the territories belonging to the state, arguing that Palestinian Self-government is a terrorist controlled organization. These are the main arguments of both sides that determine the difficulty to resolve the conflict today.

In her bachelor's degree research paper BA thesis "Arab unity in Palestinian conflict" the author examines the process of peace making between the two counterparts. The analysis is based upon the theory of pan Arabism, which has been described in the first chapter. The second chapter contains information about the historical development of the conflict – mainly considering the events of the twentieth century. The chapters 3 and 4 describe the situation of Palestinians, U.S. involvement, and the final chapter describes the future perspectives.

Keywords

Israel, pan Arabism, Palestinians, territory, warfare, conflicts, the United States of America

Satura rādītājs

Anotācija.....	2
Annotation	3
Satura rādītājs	4
Ievads.....	5
1. Arābu vienotība	8
1.1 Panarābisms	8
1.2 Arābu valstu attieksme pret palestīniešiem	11
2. Osmaņu impērijas sabrukums.....	15
2.1 Britu mandāta periods 1929-1948	15
2.2 Apvienoto Nāciju dalījuma plāns	19
2.3 Izraēlas valsts izveide	20
2.4 Terorisma vēsture reģionā	21
3. Palestīnieši	24
3.1 Palestīniešu bēgļi	24
3.2 Palestīnieši Izraēlā un bēgļu gaitās	25
4.1 ASV loma	29
5. Miera plāni un nākotnes perspektīvas	33
5.1 Oslo deklarācija	37
Secinājumi	39
Izmantotās literatūras un avotu saraksts	40
Pielikumi.....	43
1. pielikums. Izraēlas mūsdienu teritorijas	44
2. pielikums. Palestīnas teritoriālās izmaiņas	45

Ievads

Arābi savas kopienas apzīmēšanai izmanto terminus ‘islāma pasaule’, un ‘musulmaņu kopiena’, tādēļ pašiem arābiem nebija vajadzīgs politisks apzīmējums reģionam, kuru apdzīvo. No angļu valodas ir nācis stratēģiskais reģiona apzīmējums Vidējie austrumi, bet šim terminam nav precīza definīcija, vai tajā tiek iekļauta Turcija, Pakistāna, Afganistāna. Vācu valodā izmanto apzīmējumu Tuvie austrumi, kuru Alfrēds Mahans ieviesa 1902. gadā lietojot to rakstā „Persijas līcis un starptautiskās attiecības” izdevumā *National Review*¹.

Par Greater Middle East jeb Vidējiem austrumiem Rozmarija Hollisa² uzskata reģionu, kurš asi izjūt globalizācijas sekas, cieš no ārējiem draudiem, kā arī spriedzes valsts iekšienē. Drošības trūkums šajā reģionā ir novedis pie NATO un ES valstu iejaukšanās. Liela daļa šī reģiona valstu struktūra ir pēc Osmaņu impērijas veidojums. Daudzas robežas un teritorijas paliek strīdīgs jautājums. Izņemot dažas nozīmīgas reģiona pārmaiņas, kā tas ir Afganistānā un Irākā, citās valstīs ir drošības problēmas, piemēram, starp Sīriju un Libānu, kā arī starp Turciju un tās kurdiem.

Neņemot vērā dažus iekšējos konfliktus, Tuvējos Austrumos ir novērojamas četras lielas problēmas ar ārvalstu piedalīšanos:

1. ASV militārā klātbūtne un drošības jautājumi
2. Izraēlas un Palestīnas jautājums
3. Konflikti Irākā
4. Terorisms³

Ir vairāki iemesli kādēļ Izraēlas-Palestīnas konflikts ir piesaistījis vislielāko uzmanību:

1. Tā kā Izraēla ir demokrātiska sabiedrība, par tās notikumiem ir vieglāk ziņot
2. Viena no konfliktā iesaistītajām pusēm ir ebreju kopiena, salīdzinot ar Irākas-Irānas karu, kurš ilga astoņus gadus un prasīja daudz vairāk upuru, tas saņēma daudz mazāku uzmanību nekā visi arābu valstu un Izraēlas kari kopā.
3. Kopēja musulmaņu ‘gaušanās’ par konfliktu ar Izraēlu ir vienīgā veida sabiedriskās domas paušana valstīs, kurās mediji atrodas stingrā valsts uzraudzībā. Tādējādi Izraēla kalpo kā valstisks aizstājējs iedzīvotāju viedokļu paušanā par privatizāciju,

---

¹ Robert Seager, *Alfred Thayer Mahan: The Man and His Letters*, Annapolis, Naval Institute Press, 1977 no Naval War College mājas lapas, www.nwc.navy.mil

² SIPRI Yearbook 2005. Armaments, Disarmament and International Security Chapter 5. The greater Middle East <http://yearbook2005.sipri.org/ch5/>

³ Ibid,

politiskajām represijām⁴. Tas ir viens no retajiem vadiem kā arābu cilvēki var paust savas dusmas.

Autore nonāca pie secinājuma, ka pēdējos gados galvenā diskusija Palestīnas un Izraēlas jautājumā ir par to, ka Gazas sektors un lielākā daļa vai viss Jordānas upes Rietumkrasts varētu kļūt par neatkarīgu Palestīnas valsti. No vienas puses, tikai daļa Palestīnas atbrīvošanas organizācijas biedru piekrīt šādam sadalījumam – radikālāk noskaņotie uzskata, ka Izraēla vispār ir jāiznīcina, bet, no otras puses, izraēlieši attiecīgi secina, ka tādējādi vispār nekāda neatkarīga Palestīnas valsts nedrīkst pastāvēt. Izraēla pieprasa, ka Palestīnas izveidošanas gadījumā tai nedrīkst būt visi neatkarīgas valsts atribūti – piemēram, sava armija. Tāpēc vienīgais, kam Izraēla varētu piekrist, ir Palestīna, kurai būtu ierobežota vara pār tās robežām un pilsoņiem. Palestīnieši turpretī uzsver, ka viņi jau tā ir ievērojami piekāpušies, pieņemot, ka viņu valstī būs tikai Gazas sektora un Rietumkrasta teritorijas. Dažādi papildus ierobežojumi jauno valsti padarīšot dzīvot nespējīgu. Palestīnieši arī ir ārkārtīgi aizkaitināti, ka Izraēla kopš 1967. gada kara, īpaši 90. gados miera procesa laikā, gan atjaunoja daudzas Rietumkrasta ebreju apmetnes, kas tika iznīcinātas pirms vairāk nekā pusgadsimta, gan uzbūvēja pavisam jaunas. 2005.g Izraēla paziņoja par četru apmetņu likvidāciju, taču tas apmierina palestīniešu pusi⁵.

Pēdējo gadu vardarbīgie konflikti, teroristiskās aktivitātes un risināmo problēmu sarežģītība liek pesimistiski raudzīties uz palestīniešu un izraēliešu iespējamo vienošanos un tādējādi arī Palestīnas valsts izveidi tuvākajos gados. Palestīniešu un izraēliešu vēlmes un prasības ir tik diametrāli pretējas un otram pusei tik nepieņemamas, tādēļ nav sagaidāms konflikta atrisinājums.

Par bakalaura darba objektu autore izvēlējusies Palestīnas – Izraēlas konfliktu, jo konflikts ir ļoti aktuāls mūsdienās ar neskaitāmiem mēģinājumiem to atrisināt, kā arī Latvijas sabiedrībai neskaidrs. Darba autorei ir interese pētīt šo problēmu, jo autore strādā ziņu aģentūrā.

Darba **mērķis** ir izvērtēt vai arābu kopienā ir vērojama vienotība attiecībā uz Izraēlas-Palestīnas konfliktu, kā arī izvērtēt starptautisko ietekmi konflikta attīstībā.

Darba **uzdevumi**:

- izpētīt vispārējo konflikta attīstību
- izpētīt konflikta attīstību pēc starpvalstu iesaistīšanās.
- pētīt konflikta vēsturi
- izvērtēt starptautisko ietekmi

---

⁴ Bernard Lewis, *The Crisis of Islam, Holy War and Unholy Terror*, Phoenix, London, 2004, 80.lpp

⁵ Raivis Būris, 2005. gada 26. augusts, Mājas viesis (10. lpp.)

- analizēt kā starptautiskā politika mainījies laika gaitā

Darbā pārbaudīta **hipotēze**: Izraēlas-Palestīniešu konflikta atrisinājums nav sagaidāms tuvākajā laikā sakarā ar abu kopienu diametrāli pretējām vēlmēm un prasībām.

Darbā izmantotās pētījuma metodes:

- Teorētiskā pētījumu metode - panarābisma teorētiskā bāze. Panarābisma galvenie argumenti ir: arābu valstīm ir jāapvienojas vienotā ģeopolitiskā kopumā. Vienotība panarābismā ir reģionālās nestabilitātes sekas.
- Empīriskā metode - darbā izmantoti dažādi oficiālie paziņojumi un literatūra, alternatīvu masu mediju sniegtās ziņas, pētījumi, kā arī izvilcumi no Latvijā publicētās preses, kas kopā varētu dot ieskatu Izraēlas - Palestīnas konfliktā iesaistīto pušu attiecībās.

Darba struktūra: bakalaura darbs sastāv no ievada, darba pamatdaļas trijām nodaļām, 10 apakšnodaļām, 7 secinājumiem, darbā ievietoti divi attēli un divi pielikumi.

1. Arābu vienotība

Arābu līgas neveiksme, kā arī Arābu valstu neveiksme novērst Izraēlas rašanos pēc autores domām ir panarābisma neveiksme – neveiksme vienot arābus pret Izraēlu, kā arī neveiksme nodrošināt efektīvu palīdzību Palestīnas arābiem. Arābu runasvīri bija pārliecināti par panarābisma teorētisko vājumu pret Izraēlas pozīcijas veidošanā. Ja arābi ir viena nācija un viņu zemes – viena valsts, tad Palestīnas zaudēšana it tikai provinces, mazas valsts zaudēšana salīdzinot ar lielo Arābijas platību. No otras puses, ja palestīnieši ir nācija, tad viņu pozīcija pret Izraēlu bija būtiski atšķirīga. Līdz 1967.g. Arābu valdības pieņēma panarābisma pozīciju, kura pasludināja palestīniešu arābu jautājumu par savējo, un Jordānijas, Sīrijas un Ēģiptes situācijā Palestīnas mandātteritorijas neiekļaut Izraēlā. Jordānija pret palestīniešu arābiem izturas kā pret pilsoņiem ar vienādām tiesībām, bet citās arābu valstīs viņi palika par ārzemniekiem – bezvalstniekiem.

1.1 Panarābisms

Panarābisms kā arābu valodā runājošo politiska kustība ir veidojies uz 19.gs. eiropiešu uzskatiem, ka nācija sadala cilvēku rasi, kuru raksturo mainīgas iezīmes un politisks apzīmējums tās identificēšanai ar kopīgiem mērķiem un tiesībām. Un, ka šāda nācija ir vienīgais pareizais valstiskuma veidošanās pamats. Jebkurai nācijai, kura nav izteikusi savu nacionalitāti caur valstiskumu, ir atņemtas tās tiesības, un valsts, kura nav balstīta uz nāciju nav leģitīma⁶.

20.gs sākumā arābu valodā runājušās tautas nebija šādi organizētas. Lielākā un svarīgākā šīs tautas daļa bija iekļauta Osmaņu impērijā. Pārējie, izņemot dažus attālus Arābijas reģionus, bija zem Eiropas impēriju ietekmes – Arābijas dienvidos un austrumos Lielbritānijas, Ziemeļāfrikā zem franču, un Lībijā no 1911 – 1912 itāļu.

Izņemot mazām kristiešu un ebreju kopienām, lielākā daļa reģionā bija musulmaņi, un caur islāmu viņi sevi apzinājās gan sociāli, gan politiski. Politisko identitāti noteica trīs faktori. Pirmais, reliģiskais faktors, ir piederība islāma ģimenei, kas vienmēr ir bijis vissvarīgākais un efektīvākais. Otrais ir lojalitāte konkrētai dinastijai vai valstij. Arābiem auglīgā pusmēness teritorijā tā bija lojalitāte Osmaņu impērijai, Ēģiptiešiem tas bija khedivi

---

⁶ Bernard Lewis, *From Babel to Dragomans, Interpreting the Middle East*, Phoenix, London, 2005, 194 lpp.

vadošais nams, zem Osmaņu sizerēnās⁷ varas. Trešais faktors⁸ bija etniskā vai lokālā identitāte ģimenei, klanam vai ciltij, kas bija visbiežāk sastopama Arābijas pussalā.

Ideja par etnisko nacionalitāti kā pamatu politiskai vienībai nāca no 18.gs baigām un 19.gs sākuma Eiropas sakarā ar franču revolūciju, Napoleona kariem un romantismu, tādēļ islāma pasaulē to sākumā uztvēra kā ārzemju kustību.

Panarābisma attīstības pirmā fāze⁹ sākas apmēram 1875.g un beidzas 1914.g. ar Pirmo pasaules karu. Šajā periodā kustība bija sīriešu uzraudzībā, tādēļ Bernards Lūiss raksta par vēsturnieku, kurš saka, ka vārds arābu dokumentos nozīmē sīriešu. Šajā laikā notika pirmais arābu kongress Parīzē 1913.g.

Šajā laikā panarābismu ietekmēja vairāki faktori. Pirmais bija Eiropas ietekme vairākās jomās – eiropiešu idejas par patriotismu un nacionālismu, kuras nāca no Francijas, Itālijas un Lielbritānijas un par kurām arābi uzzināja caur tulkojumiem un pārstāstiem arābu valodā. Svarīgāk par eiropiešu idejās bija Eiropas piemēri, modeļi, kurus piedāvāja Vācija un Itālija veidojot spēcīgu valsti uz nacionālām vērtībām iepriekš esošo mazo valstiņu vietā. Abi piemēri kalpoja kā spēcīgs stimulants arābu vidū. Sākotnēji vienīgais kandidāts bija Osmaņu impērija, kura kā lielāku vienību piedāvāja islāmu nevis nāciju, tādēļ tā bija drīzāk panislāma nevis pararābisma vai panturku programma.

Nākošais svarīgais faktors bija Eiropas intereses. Dažas Eiropas lielvaras saskatīja savas priekšrocības mudinot arābus uz nacionālismu, tādēļ vairākas reizes Francija, Lielbritānija, Vācija, Itālija un Krievija ietekmēja, sponsorēja un organizēja arābu kustību.

Panarābismu ietekmēja arī rietumu romantisms, kurš no jauna atklāja arābiem viņu pagātnes mantojumu.

Neskaitot ārzemju ietekmi, bija arī lokāli faktori panarābisma attīstībai. Grieķi, serbi, bulgāri un rumānieši ieguva neatkarību no Osmaņu impērijas, kas piesaistīja arābu interesi, salīdzinot ar viņu iepriekšējo statusu un arābu esošo statusu Osmaņu impērijā. Arī turki aizsāka savu nacionālisma kustību, runājot vairāk par turku nevis par Osmaņu-islāma lojalitāti. Šo kustību aizsāka turki, kuri atgriezās no emigrācijas un izsūtījumiem no Krievijas impērijas, kur viņi sastapās ar panslāvismu tā izveidojot panturku kustību.

Sākumā pretošanās kustības bija vairāk separātiskas¹⁰, nekā nacionālistiskas, vissvarīgākā bija Ēģiptē vadošo khedivi kustība. Līdz 1914.g. Ēģipte nomināli atradās Osmaņu impērijā un zem Osmaņu sizerēnās varas. Khedivi politiskie centieni noveda pie ēģiptiešu patriotisma nevis arābu nacionālisma, tādēļ Ēģipte uzņēma Osmaņu Sīrijas un

⁷ Izcelsme - franču suzerain. vēst. Augstākais senjors vai valdnieks (attiecināms pret vasaljiem) feodālisma periodā Rietumeiropā.

⁸ Bernard Lewis, *From Babel to Dragomans, Interpreting the Middle East*, Phoenix, London, 2005, 194.lpp

⁹ Ibid,

¹⁰ Tiekšme uz atdalīšanos vai noslēgtu grupējumu veidošanu

Libānas imigrantus uz relatīvi brīvu khedivi zemi, un vēl jo vairāk Lielbritānijas okupēto Ēģipti.

Paralēla kustība, kaut gan mazāka, aizsākās Osmaņu Sīrijā¹¹, kuras galvenā bāze bija arābu valodā runājošie kristieši no mūsdienu Libānas teritorijas. Protams, ka šī kopiena bija vairāk atvērta Eiropas idejām, un cerēja uz atsevišķas Sīrijas vai Libānas valsts izveidi Osmaņu impērijā. Idejas ieguva mazu atbalstu kristiešu kopienā un nekādu ārpus tās.

Abas šīs kustības bija reģionālas, un vairāk balstītas uz patriotisma nevis nacionālisma idejām. Tās aizsāka arābu ideju par arābu kalifātu nākušu no turku radikālistiem, kuri piedāvāja gāzt Osmaņu kalifātu un nomainīt to ar arābu republiku, kuru vadītu Mekas šarifs Huseins bez tiešas politiskās autoritātes.

Tajā laikā tika sarakstīts pirmais panarābisma teorētiskais izklāsts, kuru sarakstīja Abd al-Rahmān al-Kavābikī¹². Kavābikī darbi bija nozīmīgi, jo viņš tajos skaidri un tieši noraidīja Osmaņu kalifātu, iestājās par arābu valodā runājošo cilvēku kopienas ar tās politiskajām tiesībām, kā arī rakstīja par kalifātu ar atsevišķu pārvaldi sekulārajā un reliģiskajā jomā.

Otrs lielākais panarābisma aizstāvis bija Nedžīb Azourī¹³, kura idejas bija vēl radikālākas, kamēr Kavābikī gribēja turku kalifātu pārveidot par arābu, kristietis Nedžībs arābu kalifāta vietā vēlējās redzēt arābu karalisti, kurā ietilptu auglīgais pusmēness un Arābijas pussala, Ēģipte nebija iekļauta, jo ēģiptieši pēc rases nebija arābi.

Arābi Stambulā dibināja Osmaņu-arābu brālību pēc Jauno turku ideāliem, tādēļ arābi sāka izjust turku spiedienu, atsevišķas turku identitātes veidošanos Osmaņu impērijā, kas izraisīja pretreakciju starp tiem, kuri nebija turki.

Vissvarīgākās arābu nacionālisma publiskās darbības pirms kara sākšanās bija arābu kongresa noturēšana Parīzē 1913.g., kurā piedalījās 25 personas, no kurām visi, izņemot divi Irākiešu studenti, kuri vienkārši tajā laikā atradās Parīzē, bija no Sīrijas – Libānas, viņi pieprasīja arābu provinču administratīvo autonomiju, lielāku arābu iesaistīšanu valdībā, un arābu valodas, vienlaikus ar turku, atzīšanu par oficiālo impērijas valodu¹⁴. Kongress neguva nekādus taustāmus rezultātus.

Nākošais periods panarābisma attīstībā notika sākoties Pirmajam pasaules karam ar Mekas šarifa Huseina vadīto dumpi¹⁵.

Franču un britu mandāta laikā nacionālisma darbība koncentrējās uz politiku individuālajās mandātvalstīs Sīrijā, Libānā, Palestīnā un Transjordānijā. Tā kā brīvība tika atņemta un neatkarības veidošanās apturēta, tad politiskā kustība koncentrējās uz neatkarības

---

¹¹ Bernard Lewis, *From Babel to Dragomans, Interpreting the Middle East*, Phoenix, London, 2005, 197.lpp

¹² 1849-1902

¹³ miris 1916

¹⁴ Bernard Lewis, *From Babel to Dragomans, Interpreting the Middle East*, Phoenix, London, 2005

¹⁵ skatīt Lielbritānijas mandāts Palestīnā

iegūšanu katrai atsevišķai valstij. Tajā laikā pastāvēja ideja par lielāku politisko veidojumu, kurā būtu katra no šīm valstīm, bet šī ideja bija mazsvarīga. Tie, kas domāja par lielāku politisko vienību ar to saprata islāmu kā pan-islamu nevis panarābismu.

Nākošais panarābisma periods¹⁶ sākās 1933.g. ar Hitlera varas uzplaukumu Vācijā, Itālijas okupēto Etiopiju un abu valstu savienības - Ass veidošanos.

Tas aizsākās ar ebreju vajāšanu Vācijā un Izraēlas izveidi Palestīnas teritorijā, kas tajā laikā bija lokāla problēma, kura raisīja kaimiņu valstīs līdzjūtību un interesi, bet ne nopietnas bažas vai atbalstu, jo paši bija aizņemti ar savām problēmām. Bet vēlāk nacisti ieguva atbalstu sludinot naidu pret ebrejiem ar propagandas palīdzību tā palielinot savu ietekmi un kontroli reģionā.

Arābu nacionālismu šajā laikā ļoti ietekmēja nacistu un fašistu ideoloģija. Arābi un musulmaņi uzskatīja, ka viņu modeļi derēs pašu modelim vienotības veidošanā. Viens no Musolīnī propagandas lieciniekiem ir marmora kolonna Aksā mošejā Jeruzalemē. Vācieši savu propagandu sāka nedaudz vēlāk, viņu televīzijas pārraides arābu valodā sākās pēc 1938.g. Šajā laikā daudzi rakstnieki izstrādāja panarābisma ideoloģijas doktrīnas ietekmējoties no vācu un itāļu nacionālisma.

1.2 Arābu valstu attieksme pret palestīniešiem

Izraēlas-Palestīnas konflikts saņēma lielu mediju uzmanību, lielākoties tāpēc, ka gaušanās par konfliktu ir vienīgais valstiski atļautais savu domu paušanas veids. Tādēļ Bernards Luis¹⁷ pieļauj iespēju, ka Tuvo Austrumu valdības nav ieinteresētas konflikta atrisināšanā, kas atņemtu miera sajūtu nonākot tiešā saskarsmē ar sabiedrības dusmām, ieskaitot Palestīniešu neapmierinātību. No nepārtraukto miera procesu neveiksmīgajiem iznākumiem brīdi kad liekas, ka varētu tikt panākta vienošanās Luis izsecina, ka valdības ir ieinteresētas konflikta neatrisināšanā.

Panarābismam nepietika tikai ar ideoloģiju, bija vajadzīga arī valsts, lai ievadītu un nobeigtu nepieciešamās politiskās un varbūt arī militārās darbības – tā bija Ēģipte. Ar tās centrālo pozīciju, kulturālo, ekonomisko, demogrāfisko un tehnoloģisko pārsvaru, Ēģipte bija dabisks lielākas arābu valodā runājošo kopienas līderis pēc Irākas, savrup no Arābijas, kura

---

¹⁶ Bernard Lewis, *From Babel to Dragomans, Interpreting the Middle East*, -559 p.

¹⁷ Ibid.

atradās pārāk tālu. Ēģipte bija pirmā arābu valsts, kura ieguva pietiekamu darbības brīvību, lai veidotu savu ārpolitiku. Draudi Lielbritānijas un Ēģiptes interesēm sakarā ar Itālijas okupēto Etiopiju, noveda pie politikas maiņas abās valstīs parakstot angļu-ēģiptiešu vienošanos 1936.g., pēc kuras Ēģipte iesaistījās arābu jautājumā.

Līdz 1936.g. Palestīnas konfliktā iesaistītās puses sastāvēja no Lielbritānijas mandāta, Palestīnas arābu valdības un ebreju puses. No šī gada tajā iesaistījās vēl citas arābu valstis. Šajā gadā Transjordānijas, Irākas, Saūda Arābijas valdības izstrādāja vienotu pieeju Lielbritānijai sakarā ar palestīniešu problēmu. Šajā laikā Ēģiptes karalis neatbalstīja šo arābu monarhu rīcību, tas bija vēlāk, kad Ēģipte kļuva par šīs kustības līderi.

Sākumā iekšējās arābu darbības nebija valstiskā līmenī, tās bija privātpersonas, opozicionāras partijas un citas neoficiālas organizācijas. Pro-palestīniešu partijas tika veidotas daudzās arābu valstīs, un 1937.g. septembrī Damaskas komiteja organizēja šo grupu konferenci, kura notika Blūdānā, Sīrijā un kuru apmeklēja vairāk kā 300 delegāti no dažādām arābu valstīm. Konferencē pieņēma rezolūciju, kura noraidīja Palestīnas valsts sadalīšanu un ebreju valsts izveidi.

Pirmā iekšējā arābu konference valstiskā līmenī notika Kairā, 1938.g. oktobrī. Tas bija 'starp-parlamentārais pasaules arābu un musulmaņu valstu kongress', kurš aizstāvēja palestīniešus. To aizsāka Ēģiptes karalis Farūks, un visi, kas piedalījās bija oficiāli pārstāvji. Kombinācija 'arābu un musulmaņu' nozīmē, ka karalis šajā laikā bija atvērts abām idejām – par kalifāta un panarābisma vadību.

Šī sanāksme bija ievads Lielbritānijas valdības konferencei palestīniešu jautājumā, kura notika svētā Džeimsa pilī, Londonā, 1939.g. februārī. Arābu valdību delegācija, sekojot iepriekš pieņemtajai Palestīnas arābu augstākās komitejas politikai, atteicās tikties ar Izraēlas delegāciju. Konference sastāvēja no divām daļām, viena bija sarunas starp Lielbritānijas un ebreju pārstāvjiem, un otra daļa bija sarunas starp Lielbritānijas un arābu pusēm.

Nekāda vienošanās netika panākta. Turpmākajos mēnešos starptautiskā situācija strauji pasliktinājās sakarā ar Berlīnes-Romas Ass savienības izveidi 7.maijā. Arābu valstīs palielinājās Ass propaganda. Jau no paša sākuma dažas arābu grupas uzturēja attiecības ar Ass valdībām, 1940.g. vasaras notikumi panāca šo attiecību veidošanos valstiskā līmenī. 1940.g.jūnijā Jeruzalemes muftī kopā ar Hāj Amīn al- Huajnī un Irākas, Sīrijas, Saūda Arābijas politiķiem izveidoja 'Arābu valstu sadarbības' komiteju. Irākas pārstāvji bija Rashīd Ālī, Nājī Shavkat un Nājī al-Suvajdī, Sīriju pārstāvēja Shukrī al-Kuvatlī un Ādil Aslān, kāmēr Saūda Arābiju pārstāvēja Jusuf Jasīn un karaļa Ibn Saūda privātais sekretārs Khālīd al-Hūd¹⁸.

---

¹⁸ Bernard Lewis, *From Babel to Dragomans, Interpreting the Middle East*, Phoenix, London, 2005, -559 p.

Komiteja nolēma uzturēt kontaktus ar Ass valstīm. Pēc pārrunām vēstnieks 1940.g. jūlijā atstāja Bagdādi, lai ceļojot caur Stambulu 26.augustā sasniegtu Berlīni. Nākošā misija bija 1941.g.februārī. Abos gadījumos Arābus līderi vēlējās, lai Ass vara nāk klajā ar oficiālu ziņojumu izveidojot un atzīstot Arābu tiesības un prasības. Lai gan Vācija nekad atklāti nav izteikusi atbalstu panarābisma idejām, viņi ieguva lielu atbalstu.

Rashīd Alī ar saviem biedriem tika sakauts un devās uz Vāciju kopā ar Jeruzalemes muftiju. Britu valdība, baidoties no arābu nacionālisma, veidoja paši savu panarābisma paveidu. Šāds solis lika britiem, no vienas puses pieņemt politiku par ebreju apmetņu samazināšanu Palestīnas teritorijā, pat aizliedzot ielaist bēgļus no Hitlera okupētās Eiropas, un no otras puses pieņemt politiku sakarā ar Francijas interesēm Sīrijā un Libānā¹⁹.

Šajā situācijā nozīmīgs solis bija Arābu līgas izveide un tās dalībvalstu tikšanās 1944.g.oktobrī Aleksandrijā. Līga tika veidota Lielbritānijas vadībā, iespējams lai kalpotu par politisku starpnieku Tuvējo austrumu piegādes centram, kas koordinē Alianses piegādes problēmas. Tomēr līga īsā laikā izveidoja savu raksturu, kļūstot par Ēģiptes politikas instrumentu.

Ēģiptes attieksmi pret palestīniešiem var saprast izpētot Ēģiptes kā Arābu valsts stāvokli. Ēģipte lēni iesaistījās panarābismā, jo Arābu nacionālisma sākumā tā netika uztverta kā daļa no arābu pasaules gan pašu ēģiptiešu acīs, gan arābu kaimiņu acīs. Panarābisms tās sākotnējā formā bija ierobežots - gan ietekmē, gan darbībā – uz tā saucamajiem ‘īstajiem arābiem’ jeb auglīgā pusmēness un Arābijas pussalas iedzīvotājiem. Tādēļ Ēģipte nebija daļa no arābu sabiedrības, kaut gan runāja un rakstīja arābu valodā, arābi apgalvoja, ka tikai valodas dēļ neviens nesauc amerikāņus par angļiem. Ēģiptes nacionālisma kustība 19.gs. beigās un 20.gs. sākumā koncentrējās uz patriotiskām un nacionālām lietām ēģiptiešu nācijas teritorijā.

Ēģiptieši bija lojāli daudziem – Ēģiptei, Osmaņu impērijai, Islāmam, bet ne Arābiem, kuri tika uztverti kā savādāki, pat ar naidīgumu, ja runa ir par imigrantiem. Ēģiptieši sāka iesaistīties panarābismā sākot ar 1936.g., kad Ēģiptē un citās arābu valodā runājošās valstīs tika dibinātas pro-palestīniešu komitejas, un kad 1937.g. neoficiāla Ēģiptes delegācija piedalījās pirmajā panarābu pro-palestīniešu konferencē Blūdānā. Nākošajā gadā vismaz trīs šādas konferences notika Ēģiptē – studentu, sieviešu un parlamenta locekļu veidotas.

Lai gan Ēģipti nepieņēma kā pilntiesīgu arābu valsti, tā bija viena no pirmajām valstīm, kura iekļāva savā konstitūcijā panarābisma idejas, tas bija 1956.g. kad Ēģipte konstitūcijā sevi atzina par Arābu valsti, pēc tam tai sekoja Irāka, Sīrija, Jordāna, Sudāna, Alžīrija, Kuveita un citas Arābu valstis.

---

¹⁹ Ibid,

Kā norāda Bernards Lūiss, panarābisma ideju iekļaušana konstitūcijā liecina par pagrimumu. Kā arī visi citi mēģinājumi apvienot Arābu valstis lielākā vienībā cieta neveiksmes, visambiciozākā no šādām apvienībām bija Apvienotā Arābu Republika, kuru veidoja Sīrija un Ēģipte.

Vissvarīgākais šajā laikā bija individuālas valsts izveide. Reģiona valstis lielākoties bija mākslīgi veidotas teritorijas ar eiropiešu novilkām robežām, izņemot Ēģipti. Teritorijām bija mākslīgi nosaukumi – Jordāna ir upe, Libāna ir kalns, Irāka ir viduslaiku provinces nosaukums, Sīrija un Lībija ir grieķu vārdi, lietoti pirmo reizi modernajā arābu valodā. Pat Palestīnas nosaukums netika lietots līdz viduslaikiem, kad tas tika pieņemts Damaskas un Beirutas Osmaņu provinču apzīmēšanai. Tādēļ ir daļēji saprotams, kādēļ Arābu valstis nerīkojas kā vienota nācija atbalstot palestīniešus, it īpaši Ēģipte, kurai vienmēr ir bijušas kulturāla un teritoriāla skaidrība par savu nāciju, kaut gan, kā otrajā nodaļā tiks aplūkots, Ēģipte uzsāka 1948.g. karu pret Izraēlu, kā arī 1956.g. sakarā ar Suecas kanāla krīzi, sešu dienu karu un 1973.g.

Palestīnas politiskajā nespējā ir ieinteresētas kaimiņos esošās arābu valstis, piemēram, Jordānijā, kura labvēlīgi izturas pret patvēruma meklētājiem no Palestīnas, piešķirot pilsonību un nediskriminējot, apmaiņā pret to Jordānija pieprasīja, lai palestīnieši šajā valstī neveido separātiskās organizācijas. Līdzīgi noteikumi tika ieviesti arī Ēģiptes kontrolētajā Gazas sektorā, kā arī Libānā un Sīrijā²⁰.

---

²⁰ Peter Sluglett, Marion Farouk – Sluglett, *Guide to the Middle East – the Arab World and Its Neighbours*, Time Books, London, 1996, 225-226lpp

2. Osmaņu impērijas sabrukums

2.1 Britu mandāta periods 1929-1948

20.gs. sākumā Edvards VII valdīja pār plašo impēriju ar interesēm paplašināt ietekmi visos pasaules reģionos un Suecas kanāls bija ātrākais šī plāna īstenošanas veids.

Uzstādot šādu mērķi Lielbritānija kļuva par vienīgo Eiropas valsti ar atbalstu Tuvajos austrumos – Adenā un Ēģiptē. 1882.g. Lielbritānija anektēja Ēģipti no Osmaņu impērijas, un kad tā 1914.g. kļuva par protektorātu, Kaira kļuva par centrālo vietu britu varai Tuvajos austrumos.

Imperiālās armijas klātbūtne reģionā bija stratēģiski svarīga, jo Osmaņu impērija ar sultānu Muhammedu V bija koalīcijā/aliansē ar britu ienaidniekiem – Vāciju. Kopā ar Austroungārijas impēriju šīm valstīm piederēja centrālā vara, un otrā pusē cīnījās apvienība starp Lielbritāniju, Franciju un Krieviju.

No Osmaņu impērijas galvaspilsētas Konstantinopoles sultāns valdīja pēdējo diženo islāma impēriju, kuras liktenis tika noteikts 1914.g. augustā.

Londonas Ekonomikas skolas profesors Dominiks Lievens²¹ atzīmē, ka visi vadošie spēki domāja, ka karš beigsies pēc pāris mēnešiem, tādēļ bija liels pārsteigums, ka 1914.g. beigās bija redzams, ka karš turpināsies ļoti ilgi. Tad karā iesaistītās puses sāka domāt par jauniem veidiem kā uzvarēt karā.

Briti izstrādāja stratēģiju kā nepakļauties Trejsavienībai. Viņu netiešā stratēģija ietvēra, pirmkārt, militāro diversiju, otrkārt, diplomātiju ar kukuļdošanu, apvērsumiem un divkosību. Visi šie paņēmieni tika mērķēti uz ienaidnieka vājāko posmu – Turku Osmaņu impēriju.

Francija un Krievija centās 'iekārdināt' Itāliju, lai tā pievienotos Antantei. 1915.g. aprīlī kādā slepenā vienošanās Itālijai tika piedāvāti nekustamie īpašumi Anatolijā, kukulis iedarbojās. Itālija pievienojās Antantei un 1915.g. augustā pasludināja karu pret Trejsavienību.

Bet britu stratēģijai vājināt pretiniekus caur Osmaņu impēriju bija vajadzīgs apvērsums.

Tādēļ briti aizsāka jaunu kustību „Nacionālisms”, tās ideja par cilvēkiem ar kulturālo identitāti, kuriem jābūt neatkarīgiem, ātri izplatījās Tuvajos austrumos un citos pasaules

---

²¹ *The fall of the Ottoman empire*, History canal raidījums

reģionos jau 19.gs., tātad Osmaņu impērijas sākuma posmā, tādēļ tā bija turku nacionalizācija ar Jauno Turku kustību priekšgalā.

Tajā laikā arābu intelektuālu zemapziņā radās ideja par vēsturisko kārtību, kura iemesls, daļēji bija, antagonisma starp arābiem un turkiem paplašināšanās sākoties I Pasaules karam. Tādējādi radās arī arābu nacionālisms.

Šo dažādo nacionālismu konfrontācijā bija turku vēlme pēc vienotas impērijas, bet arābi neatzina sevi kā daļu no Osmaņu impērijas.

Pēc Jousef Chouein²² domām saglabāt Osmaņu impēriju ir neiespējami, kad arābi saprata, ka nevar sadalīt varu ar turkiem, viņi sāka domāt par savu valsti.

1915.g. vasarā britu inteliģence paziņoja, ka arābu nacionālisma kustība ir pagrieziena punkts, kuru valdība meklēja.

Franči un briti sāka pievilināt vietējos arābu vadoņus – ja atbalstīsiet mūs, tad iegūsiet savu neatkarību, pametiet osmaņus. Arābi sāka apspriest plānu iegūt savu neatkarību kopā ar eiropiešiem, nostājoties pret osmaņiem.

Pētot dokumentus autore secināja, ka idejas mērķis bija uzjundīt arābus uz dumpi – veidot diversiju, kura paralizētu varu Tuvajos austrumos.

Neparasti, ka sākums šādai idejai nenāca no Londonas, bet gan no arābu pasaules. Hidžāzā rietumu Arābijā tās vadonis šarifs Huseins mēģināja paplašināt politisko un ģeogrāfisko ietekmi, un cerēja to īstenot ar britu palīdzību.

Dominic Lieven raksta, ka Huseina ģimene sauca sevi par hasimītiem, jo tā ir pravieša Muhameda cilts. Šarifs bija Hašama vadonis, atbildīgais par Meku un Medīnu. Kaut gan viņš bija sadarbojies ar osmaņiem, sākoties I Pasaules karam, viņš saskatīja savas iespējas.

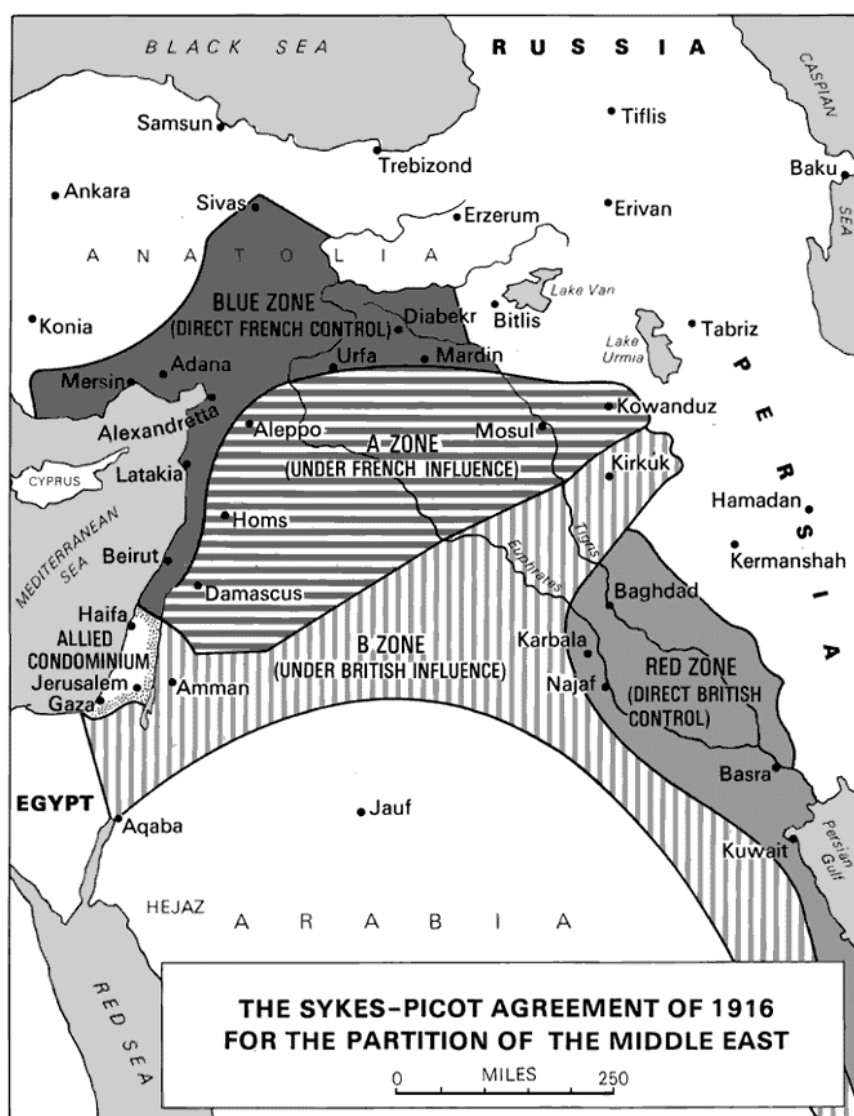
Arī briti saskatīja savas iespējas, laikā kad cīnījās ar osmaņiem, kuri tika uzskatīti par īstajiem islāma pārstāvjiem. Britiem bija vajadzīgs pretspēks, kuru pārstāvēja šarifs Huseins – pravieša pēctecis

I Pasaules kara sākumā britu augstākais komisārs Ēģiptē Sers Henrijs MakMahons slepus veica pārrunas ar šarifu Huseinu. MakMahons pierunāja Huseinu vest arābu dumpi pret Osmaņu impēriju, kura karā atbalstīja Vāciju, un kura karoja ar Franciju un Lielbritāniju. MakMahons apsolīja, ka, ja arābi atbalstīs Lielbritāniju karā, tad britu valdība atbalstīs neatkarīgas arābu valsts izveidi Hašamītu vadībā Osmaņu impērijas arābu provincēs, ieskaitot Palestīnu. Arābu dumpis, kuru vadīja T. E. Lourenss (Arābijas Lourenss) un Huseina dēls Faisals, guva veiksmi gūstot uzvaru pār osmaņiem. Tādējādi briti kontrolēja šo reģionu I Pasaules kara laikā.

---

²² *The fall of the Ottoman empire*, History canal raidījums

Bet britiem kara laikā bija arī citi solījumi, kuri konfrontēja ar doto solījumu Huseinam. 1917.g. Lielbritānijas ārlietu ministrs Lords Artūrs Balfūrs izdeva deklarāciju²³, kurā paziņoja savas valdības atbalstu par ebreju nacionālās valsts izveidi Palestīnā. Balfūra deklarāciju arābu valstis noraidīja. Kā uzsvēra arābu valstu pārstāvji, britu dotie solījumi deklarācijā bija ierobežoti. Arābu valstis ebreju apmetņu radīšanu neuzskatīja par pietiekamu iemeslu lai tiktu izveidota ebreju valsts.

1.attēls Saiksa – Pikota vienošanās 1916.g.

Trešais solījums, kā slepena vienošanās, bija Saiksa – Pikota plāns (skatīt pirmo attēlu) par Osmaņu impērijas arābu provinču sadali. Bijušais Lielbritānijas vēstnieks Ēģiptē Sers Maikls Veirs šo vienošanos sauc par apkaunojošu dokumentu. Turot priekšā „auglīgā pusmēness”²⁴ karti Saiks un Pikots sadalīja reģionu zonās. Virtuālajā britu un franču zonā bija

²³ Belfūra deklarācija

²⁴ Lewant

plānota netiešās varas uzturēšana. Viņi noalgotu padomdevējus, bet finansu jautājumus kontrolētu paši. Zonā, kuru pilnībā kontrolētu Francija tika iekļauta Sīrija, kura frančiem vienmēr interesēja tirdznieciskajiem un reliģiskajiem nolūkiem, Libāna tika izdalīta kā atsevišķa valsts ar kristiešu vairākumu.

Francijas un Lielbritānijas valsts režīmi bija zināmi kā mandāti.

Lielbritānija ieguva mandātu pār mūsdienu Izraēlu, Rietumu krastu, Gazas joslu un Jordānu.

Irāka ar tās stratēģiskajām ostām, dzelzceļu un naftu nonāktu britu rokās.

Palestīna tika izdalīta kā internacionālā zona, izņemot Haifas pilsētu, kura tika britiem, lai Irākas naftu varētu nogādāt uz Vidusjūru.

Pēc kara beigām Versaļas miera konferencē Lielbritānija un Francija pārliecināja jaunizveidoto Nāciju Līgu²⁵, kur viņiem piederēja dominējošā vara, piešķirt sev varu pār bijušās Osmaņu impērijas teritorijām. (Joel Beinin and Lisa Hajjar)

Tajā laikā šarifs Huseins un Faisals, neko nezinot par slepeno dalījumu, pasludināja neatkarību un 1916.g. jūnijā uzbruka turku armijai, tā sākot arābu dumpi. 1917.g. Huseina un Faisala spēki ziemeļos piespieda osmaņus pie Hidžazas dzelzceļa, bet tikmēr dienvidrietumos briti veica kampaņu, lai iegūtu kontroli pār Suecas kanālu, un no otras puses dienvidaustrumos cīnījās par Irākas naftu.

Kā atzīmē Jousef Chouein²⁶ arābi uzskatīja, ka cīnās kopā ar aliansi par demokrātiju, bet tā turpināja rīkoties kā neatkarīga armija. Slepenā vienošanās par zonu sadalījumu veicināja lielas aizdomas arābu pusē. Tad arābi saprata, ka ne tikai britiem ir konkrētas intereses par viņu zemi, bet, ka briti ir apsolījuši viņu zemi arī frančiem.

Huseins palika lojāls aliansei, cerot uz britu doto vārdu par neatkarības iegūšanu, neskatoties uz to, ka šis arābu dumpis bija iemesls alianses uzvarai.

1918.g. 3.oktobrī Damaskas iedzīvotāji sagaidīja Faisallu kā zemes atbrīvotāju svinīgā parādē. Bet briti zināja, ka Sīrija ir jāatdod frančiem, tādēļ viņi nevarēja pieņemt Faisalu kā leģitīmu vadoni.

Faisels kļuva par Damaskas gubernatoru.

1919.g. 21.novembrī, Beirutā ieradās Pikots un franču ģenerālis Gouraud, kurš sūtīja savu armiju pret jauno karali Faisalu. 20.augustā Faisals tika atcelts no amata pienākumu pildīšanas un devās uz Palestīnu.

1921.g Lielbritānija sadalīja jau esošo zemes dalījumu divās daļās – austrumu daļa no Jordānas upes kļuva pat Transjordāniju, kuru vadīja Faisala brālis Abdullah, bet teritorija

---

²⁵ ANO priekštecis

²⁶ *The fall of the Ottoman empire*, History canal raidījums

rietumos no Jordānas upes kļuva par Palestīnas mandātu. Šī bija pirmā reize moderno laiku vēsturē, kad Palestīna kļuva par vienotu politisko vienību.

2.2 Apvienoto Nāciju dalījuma plāns

Lielbritānija lūdza jaunizveidotajai Apvienoto Nāciju Organizācijai izlemt Palestīnas stāvokli. Bet britu valdība cerēja, ka ANO nespēs tikt galā ar šo jautājumu un nodos Palestīnu Lielbritānijas aizbildniecībā. ANO aptiprinātā komiteja piekrita, ka valsts ir jāsadala lai apmierinātu ebreju un Palestīnas arābu vajadzības un prasības.

Kā atzīmē autori Džoels Benins un Līza Hadžar²⁷, uz 1946.g. beigām 1,269,000 arābi un 608,000 ebreji dzīvoja uz Palestīnas mandāta robežām. Ebreji nopirka 6 līdz 8 % no Palestīnas zemes, kas sastāda 20 % no kopējās aramzemes.

1947.g.20.novembrī ANO ģenerālasambleja nobalsoja par Palestīnas sadali divās valstīs – arābu un ebreju pēc ANO 181. rezolūcijas. ANO dalījums sadalīja valsti tādā veidā, lai katrā valstī dzīvotu savs iedzīvotāju vairākums, kaut gan dažas ebreju apmetnes būtu Palestīnas pusē, un daudzi palestīnieši atrastos ebreju valstī. Teritorija iedalīta ebreju valstij būtu lielāka nekā Palestīnas valsts (56 % un 43 % Palestīnai), pamatojoties uz to, ka ievērojams ebreju skaits plāno ierasties. Jeruzaleme un Bētleme bija paredzēta kā internacionālā zona.

Cionistu vadība pieņēma ANO dalījumu, cerot paplašināt ebreju valstij ierādītās robežas. Palestīnas arābi un apkārt esošās arābu valstis noraidīja ANO plānu. Lielākā daļa arābu uztvēra ebreju valsti kā kolonizatoru, un vainoja situācijā britus, kuru gribēja plašas cionistu apmetnes Palestīnā, pretēji arābu vairākuma gribai. Nākošā dienā pēc ANO sadales plāna pieņemšanas sākās kaujas starp arābu un ebreju Palestīnas iedzīvotājiem. Arābu militārie spēki bija vāji organizēti, trenēti un bruņoti, pretēji cionistu militārajam spēkam, kurš bija skaitliskā mazākumā, bet labi organizēts, trenēts un bruņots. Līdz 1948.g. pavasarim cionistu spēki bija ieguvuši kontroli pār lielāko daļu ANO ierādītās teritorijas ebreju valstij.

Benjamin Beit-Hallahmi darbā "Original Sins" norāda, ka cionistu programma bija netaisnīga, jo tā noraidīja vairākuma politiskās tiesības, ja cionisti atļautu realizēt palestīniešu politiskās tiesības, tad tas nozīmētu cionistu plānoto pasākumu beigas.

---

²⁷ Palestine, Israel and the Arab-Israeli Conflict: A Primer

1948.g. 15.maijā briti atstāja Palestīnas teritoriju un cionistu valdība pasludināja Izraēlas valsts izveidi. Kaimiņos esošā arābu valstis (Ēģipte, Sīrija, Jordāna un Irāka) iebruka Izraēlā pasludinot, ka glābj palestīniešus no cionistiem.

Karš starp Izraēlu un arābu valstīm beidzās 1949.g parakstot vienošanos par pamieru. Valsts, kura bija zināma kā Palestīna tika sadalīta trijās daļās, ar dažādām politiskajām kontrolēm. Pēc Džoela Benina un Līzas Hadžar datiem Izraēlas valsts aptvēra 77 % teritorijas. Jordāna okupēja ausrumu Jeruzalemi un Palestīnas centrālo daļu (rietumu krastu). Ēģiptes kontrolē nonāca piekrastes līdzenums ap Gazas pilsētu (Gazas josla). Palestīnas arābu valsts pēc ANO sadales plāna nekad netika izveidota.

2.3 Izraēlas valsts izveide

ANO dalījums neapmierināju nevienu no abām konfliktā iesaistītajām pusēm. Palestīnieši to noraidīja, jo uzskatīja, ka ANO nav tiesības daļu viņu zemes piešķirt ebrejiem kā arī tādēļ ka plāns pēc arābu domām bija netaisnīgs, proti, ebreju kopiena sastādīja vienu trešdaļu no kopējā Palestīnas iedzīvotāju skaita, bet pēc ANO plāna ebrejiem pienāktos vairāk nekā puse zemes.²⁸

Grāmatas *The origin of the Palestine-Israel conflicts* izdevēji Jews for justice izvirza hipotēzi par cionistu nostāju, kur viņi uzstāj, ka parādījās Palestīnā 19.gs beigās pieprasot savu vēsturisko zemi. Ebreji nopirka zemi un tur arī sāka veidot ebreju kopienu. Bet viņi sastapās ar vardarbīgu palestīniešu pretestību, kā iemeslu nosaucot, iespējamo, arābu iedzimto anti-ebrejisكو nostāju. Tad cionisti bija spiesti sevi aizstāvēt, ko viņi turpina darīt vēlprojam.

Bet kā rakstīts šajā grāmatā²⁹ cionisma kustība no paša sākuma vēlējās, lai Izraēla būtu ebreju valsts cik vien iespējams. Zeme, kuru ebreju lietošanai nopirka Ebreju Naconālais fonds, nevar tikt pārdota, vai iznomāta arābiem. Kā uzskata Sami Hadawi darbā Bitter Harvest cionisti neslēpa savus nodomus, jo cionistu komitejas loceklis Dr.Eder 1921.g. publiski paziņoja, ka „var būt tikai vienas nacionālās mājas Palestīnā, un tās ir ebreju“.

Kaut arī, risinot teritoriālos strīdus starp Palestīniešu autonomiju un Izraēlu, galvenais uzsvars tiek likts uz ebreju un palestīniešu iespējām dzīvot vēsturiski noteiktajās teritorijās, Ilze Alksne norāda,³⁰ ka būtisks ir jautājums par resursiem. Lai nodrošinātu izdzīvošanu un infrastruktūras efektīvu funkcionēšanu, Izraēla izmanto ūdeni, kas ņemts no Galilejas jūras,

---

²⁸ Peter Slugett, *Guide to the Middle East – the Arab World and Its Neighbours*, Time Books, London, 1996. - 352 lpp.

²⁹ 2.lpp. III izdevums

³⁰ Republika Nr. 12, 5. maijs - 11. maijs, 2006

kura atrodas starp Izraēlu un tās okupētajām Golānas augstienēm, kā arī no Jordānas upes baseina. Aptuveni puse no ūdens rezervēm, ko patlaban izmanto Izraēla, tiek smelta okupētajās teritorijās. Tomēr uz šā ūdens rezervēm, kaut arī ierobežotām, pretendē ne vien Izraēla un palestīnieši Rietumkrasta teritorijās, bet arī Sīrija, Libāna un Jordānija. Ūdens jautājumu starp abām konfliktā iesaistītajām pusēm saasina palestīniešu vēlme dibināt neatkarīgu valsti. Šajā gadījumā Izraēla zaudētu vienu no bagātākajiem ūdens resursiem.

Pēc 1948.g. zaudējumiem daudz kas mainījās, bet mandāta sistēma nepazuda³¹. Kad Transjordānija anektēja rietumkrastu, radot Jordānijas valsti, tā sāka kontrolēt Palestīnas politiskās institūcijas arābiem pierastajā veidā. Ēģipte atļāva palestīniešiem lielākas nacionālo jūtu izpausmes viņu kontrolētajā Gazas joslā, kaut gan daudzos gadījumos ēģiptiešu kontrole bija mazāk liberāla nekā jordāniešu.

2.4 Terorisma vēsture reģionā

Arābu līga 1964.g. dibināja Palestīnas atbrīvošanās organizāciju (PAO) ar mērķi kontrolēt palestīniešu nacionālismu. Zaudējums 1967.g. karā deva iespēju kareivīgākajiem palestīniešiem pārņemt varu PAO. Kā noskaidroja bakalaura darba autore Jasers Arafats līdz savai nāvei bija PAO lielākās grupas Fatah vadītājs, kā arī PAO priekšsēdētājs kopš 1968.g. Nākošās lielākās PAO grupas ir Palestīnas atbrīvošanas populārā fronte, Palestīnas atbrīvošanas demokrātiskā fronte un Palestīnas cilvēku partija³² kā arī Hamas - radikālais un militārais PAO spārns, kuri 2006.g. uzvarēja Palestīnas vēlēšanās. Hamas par savu darbības mērķi ir pasludinājis bruņotu cīņu, lai iznīcinātu Izraēlas Valsti.

1960. gados PAO galvenā darbības vieta bija Jordānija, bet sakarā ar 1970-1971.g. karadarbību ar Jordānijas armiju, PAO bija spiesti dislocēt savu organizāciju uz Libānu, bet sākoties 1975.g. Libānas pilsoņu karam PAO tajā iesaistījās un tika izraidīti no Libānas sakarā ar Izraēlas iebrukumu 1982.g. uz Tunisiju.

Līdz 1993.g. Izraēla neatzina palestīniešu nacionālās tiesības, kā arī atteicās vienoties ar PAO, jo viņuprāt tā neesot nekas cits kā teroristu organizācija, šī nostāja pārstāja pastāvēt, kad Izraēlas pārstāvji tikās ar PAO, kas noveda pie Oslo deklarācijas.

Fatah pilnais nosaukums ir *Harakat al-Tahrir al-Filistiniya* jeb Palestīniešu atbrīvošanās kustība. To 1950.g. izveidoja Jasirs Arafats, un pašlaik tā ir pāraugusi lielākajā Palestīnas politiskajā frakcijā. Līdz 1964.g. tā bija pagrīdes organizācija, bet šajā gadā Arābu Līga izveidoja Palestīnas Atbrīvošanās organizāciju. Tajā laikā vienīgi Alžīrija piedāvāja

---

³¹ Jews for Justice in the Middle East, Washington Report on Middle East affairs, www.wrmea.com

³² bijušā komunistu partija

militārajām apmācībām nepieciešamos līdzekļus. 1964.g. Damaskā Ba'at partijas vadībā Fatah līderi nolēma sākt uzbrukumus Izraēlai no Sīrijas uzspridzinot Izraēlas ūdensvada caurules. Šis bija pirmais Fatah uzbrukums.³³

Savukārt Hamas ir vislielākā un ietekmīgākā Palestīnas militārā kustība, kura 2006.g. janvārī uzvarēja Palestīnas pārvaldes vēlēšanās, sakaujot Fatah. Kā ziņo Aljazeera Magazine Online³⁴ Hamas izveidoja vairākas valstis, tajā starpā Saūda Arābija laika posmā no 1970.g. līdz 1980.g. Izraēla sākotnēji atbalstīja Hamas izveidi ar mērķi pārspēt sekulāro Fatah kustību. Atsaucoties uz Hamas biogrāfiju *Truth and existence* var izdalīt četrus Hamas posmus:

1. 1967.g – 1976.g. Musulmaņu Brālības izveidošana Gazas joslā.
2. 1976.g. – 1981.g. ģeogrāfiskā paplašināšanās Gazas joslā un rietumkrastā, kā arī institūciju veidošana (*al-Mujamma` al-islami, al-Jam`iyya al-islamiyya*) un Islāma Universitātes Gazā.
3. 1981.g. – 1987.g. politiskā ietekme sakarā ar bruņoto spēku mehānisma attīstību
4. 1987.g. Hamas kā Musulmaņu Brālības kaujinieciskā grupējuma izveide

1987. gadā dibinātā radikālo islāmistu organizācija Hamas, kas neatzīst Izraēlas tiesības uz pastāvēšanu, kā savu mērķi redzot islāmiskas valsts izveidošanu "no Jordānas līdz Vidusjūrai", t.i., Palestīnas un Izraēlas tagadējās teritorijās. Tāpat Hamas nedomā atteikties no terorisma kā cīņas metodes. (Izraēla, ASV un ES uzskata Hamas par teroristisku organizāciju.) To finansē galvenokārt Irāna, palestīniešu emigranti, kā arī atsevišķi privātie sponsori no Saūda Arābijas u.c. Tas ļauj organizācijai ne tikai aktīvi rīkot teroristu—nāvinieku uzbrukumus Izraēlai, bet arī uzturēt veselu sociālo sistēmu gan palestīniešu teritorijās, gan bēgļu nometnēs — slimnīcas, skolas utt.

Galvenais strīdus cēlonis Hamas un Fatah gadījumā ir jautājums par to, kura no pusēm pārzinās Iekšējās drošības dienestu — faktiski iekšlietu ministriju, kurā ietilpst Fatah militarizētās struktūras, sākot ar policiju un beidzot ar drošības dienestu un pretizlūkošanu. Autonomijas prezidents Abass kategoriski atteicās nodot Hamas kontroli pār spēka struktūrām. Tāpat oponenti nespēja vienoties par Palestīnas atbrīvošanas organizācijas pārkārtošanu. PAO ir vienīgais oficiālais palestīniešu pārstāvis sarunās ar Izraēlu un atrodas Fatah kontrolē. Hamas vēlējas, lai PAO tiktu iekļauti arī tās pārstāvji, taču pretiniekiem ideja, dabiski, nepatika un tā tika noraidīta³⁵.

Faktiskā divvaldība un pušu atteikšanās atzīt otras pārsvaru, milzīgais ieroču skaits autonomijā, kā arī gatavība šos ieročus lietot jau 2006. gada aprīlī noveda pie kaujinieku

³³ Dilipa Hiro, *The Essential Middle East / A Comprehensive Guide*

³⁴ Pirmoreiz skatīta 26/01/06

³⁵ Andis Sedlenieks, 2007. gada 2. jūlijs, Ārpolitika (50. lpp.)

pirmajām savstarpējām apšaudēm, kuras kopš tā laika faktiski neapklusā ne uz mirkli. Puses arī sāka intensīvi bruņoties. Fatah balstījās uz skaitlisko pārsvaru un ievērojami labāku bruņojumu, ieskaitot bruņumašīnas, savukārt Hamas — uz praktisko pieredzi ielu kaujās un disciplīnu.

Izraēla, pēc neoficiālas informācijas atzinusi, ka būs jāveido attiecības ar katru Palestīniešu autonomijas daļu atsevišķi. Hamas oficiālā ideoloģija skan, ka Palestīna ar jebkuriem līdzekļiem jāatbrīvo no ebrejiem, bet pēc tam tajā jāizveido valsts, kura kļūs par visa islāma centru.

3. Palestīnieši

3.1 Palestīniešu bēgļi

Pēc ANO noteiktās definīcijas palestīniešu bēgļi ir personas, kuru dzīves vieta bija Palestīna starp 1946.g. jūniju un 1948.g.maiju, kuri sakarā ar 1948.g. Arābu valstu-Izraēlas konfliktu zaudēja gan mājas, gan iztikas līdzekļus. Pēc ANO definīcijas par bēgļiem tiek uzskatīti arī šo bēgļu pēcteči.³⁶

Vienas no 1947. un 1949.g. kara sekām ir vairāk kā 700 000³⁷ Palestīnas arābu došanās bēgļu gaitās, pēc ebreju versijas apmēram 520 000³⁸. Kā uzskata palestīnieši viņi tika izdzīti saskaņā ar cionistu vēlmēm atbrīvot valsti no neebrejiem, savukārt oficiālā Izraēlas nostāja pauž, ka palestīnieši devās bēgļu gaitās pēc arābu politisko un militāro līderu pavēlēm. Kā norāda Džoels Benins un Līza Hadžar, ir vairāki labi dokumentēti masu deportācijas gadījumi laika posmā no 1948 un 1949.g., kuri izriet no masu slepkavībām, un viņuprāt spilgtākais piemērs ir 50 000 arābu izdzīšana no Liddas un Ramles³⁹ pilsētām.

Ēģiptei tā dēvētā Sešu dienu kara laikā atņemtais Gazas sektors ir viena no visblīvāk apdzīvotajām vietām pasaulē, kur nepilnos 400 kvadrātkilometros dzīvo pusotrs miljons cilvēku. Pavisam Palestīniešu autonomijā, kas sastāv no Jordānas Rietumkrasta un Gazas sektora, mīt 3,7 miljoni cilvēku, bet palestīniešu kopskaits ir ap deviņiem miljoniem.

Sešu dienu karš starp Izraēlu un tās arābu kaimiņvalstīm — Ēģipti, Jordāniju un Sīriju — sākās 1967. gada 5. jūnijā. Izraēlas uzbrukums sākās ar negaidītu uzlidojumu, kas iznīcināja Ēģiptes aviāciju, un nākamajās sešās dienās ebreji guva virkni militāru panākumu, palielinot savu teritoriju četras reizes. 11. jūnijā tika parakstīts pamiers, kā rezultātā Izraēla ieguva Gazas sektoru, Sinajas pussalu, Jordānas Rietumkrastu, Golānas augstienes un vēl atsevišķas nelielas teritorijas. 1993. gadā panāktā tā dēvētā Oslo vienošanās vismaz teorētiski paredz (praktiski tās īstenošana nenotiek), ka palestīnieši atzīst Izraēlas tiesības uz pastāvēšanu, savukārt Izraēla atbalsta pakāpenisku Palestīnas valsts izveidi. Pirmais solis šajā plānā bija Palestīniešu autonomijas izveide Gazas sektorā un Jordānas upes Rietumkrastā.

---

³⁶ Pēc 2003.g. ANO Palestīnas bēgļu Darba un Atbalsta aģentūras Tuvējos Austrumos datiem

³⁷ Pēc Džoela Benina un Līzas Hadžar datiem

³⁸ Pēc socioloģijas profesora Ebreju Universitātē Baruch Kimmerling datiem

³⁹ Lydda un Ramle

3.2 Palestīnieši Izraēlā un bēgļu gaitās

Mūsdienās „palestīnieši” ir arābi, kristieši un druzi. Apmēram 700 000 palestīnieši ir Izraēlas iedzīvotāji, kuri dzīvo 1949.g. pamierā noslēgtajās robežās. Saskaņā ar Džoela Benina un Līzas Hadžar datiem 1,2 miljoni dzīvo rietumkrasta teritorijā un apmēram viens miljons Gazas joslā. Pārējie palestīnieši, apmēram 3. miljoni, dzīvo diasporā ārpus Izraēlas.

Visvairāk palestīniešu, ārpus Izraēlas, ir Jordānijā, apmēram 1,8 miljoni pēc ANO datiem. Lielākā daļa no viņiem vēl joprojām dzīvo 1949.g. izveidotajās bēgļu nometnēs. Arī daļa bēgļu Libānā (12. oficiālās bēgļu nometnes) un Sīrijā (9. oficiālās bēgļu nometnes⁴⁰) dzīvo bēgļu nometnēs. Daudzi palestīnieši devās uz Saūda Arābiju un citām liča valstīm darba meklējumos. Bet no visām šīm valstīm Jordānija vienīgā piešķir palestīniešiem savas valsts pilsonību. Bēgļu situācija Libānā ir vissliktākā, jo libānieši vaino palestīniešus pilsoņu kara izraisīšanā 1975-1991, tādēļ libānieši pieprasa bēgļu pārvietošanu citur. Kā arī Libānas kristieši uzskata, ka musulmaņu palestīnieši izjauc valsts reliģisko balansu.

Gads	Palestīnas robežās	Izraēlā	Rietumkrastā	Gazā	Palestīnā	Kopā
1860	411					411
1890	553					533
1914	738					738
1918	689					689
1931	860					860
1940	1,086					1,086
1946	1,308					1,308
1950	1,170 <i>no kuriem</i>	165	765	240	304	1,474
1960	1,340	239	799	302	647	1,987
1970	1,412	367	677	368	1,289	2,701
1980	1,992	531	964	497	2,100	4,092
1990	2,731	687	1,373	671	3,302	6,033
2000	3,787	919	1,836	1,032	4,667	8,454

2.attēls Palestīniešu iedzīvotāju skaits, 1860-2000 (tūkstošos)

Kaut gan lielākā daļa ārpus savas zemes esošie palestīnieši dzīvo bēgļu nometnēs un graustu rajonos, citi ir ieguvuši ekonomisko stabilitāti. Pašlaik uz vienu palestīnieti ir vislielākais universitātes absolventu skaits arābu valstīs.

1948.g. tikai 150 000 palestīnieši palika jaunizveidotās Izraēlas teritorijās. Viņiem netika piešķirta Izraēlas pilsonība un vēlšanu tiesības, tādēļ viņi kļuva par zemākās kārtas Izraēlas iedzīvotājiem, jo Izraēla pasludina sevi par ebreju valsti, bet palestīnieši nav ebreji.

⁴⁰ pēc ANO 2006.g.datiem

Kā arī Izraēla neatļauj palestīniešiem, kuri stājas laulībā ar Izraēlas pilsoni, pašam kļūt par tādu. Izraēlas cilvēktiesību organizācija B'tselem to sauc par likumu, kur pēc rasistiskiem kritērijiem nosaka, kurš var dzīvot Izraēlā un kurš nevar⁴¹. Līdz 1965.g. arābiem bija liegta iespēja pievienoties Izraēlas arodbiedrību federācijai – Histadrut. Apmēram 40 % no palestīniešiem piederošās zemes tika konfiscēta un izmantota projektiem, no kuriem labumu guva ebreji.

Palestīnieši pieprasa, lai Austrumjeruzaleme kļūtu par viņu nākotnes valsts galvaspilsētu, un pilsētas liktenis ir viens no galvenajiem sarunu jautājumiem, kurš jāatrisina līdz iecerētajam miera līguma noslēgšanas termiņam - 2008.gada nogalei⁴².

Kā noskaidroja autore pēdējos piecdesmit gados atklātībā nācis visai maz dokumentu no Izraēlas arhīviem par palestīniešu diskrimināciju un nogalināšanu. Daļēji tāpēc, ka šādas akcijas īstenojušie karavīri un virsnieki reti atstāja to aprakstus, daļēji tāpēc, ka šādu notikumu dokumentētas liecības vēl joprojām glabājas Izraēlas aizsardzības spēku (IDF) arhīvos, kura darbinieki izvairās, lai dokumenti, kuri atklāti apraksta slepkavības un deportācijas, nenonāktu plašākas sabiedrības rīcībā. Taču informācijas laiku pa laikam parādās.

Kā atzīmē vēstures profesors Bena-Guriona universitātē Morris Bennijs šobrīd, pateicoties ANO dokumentiem, kā arī amerikāņu un britu dokumentiem, un nelielam skaitam dokumentu, ko 80. gados atrada Izraēlas civilajos arhīvos (Izraēlas Valsts arhīvā, politisko partiju arhīvos, privātajos arhīvos), ir zināms par vairāk nekā duci arābu masu slepkavību gadījumu 1948. gada arābu-Izraēlas kara laikā. Šo slepkavību mērogā ir dažādi - sākot ar pārdesmit nejauši sagūstītu civiliedzīvotāju vai vairāku desmitu tikko ieņemta arābu ciemata iedzīvotāju nošaušanu (kā tas notika, piemēram, operācijas “Hirams” laikā Mažd-el-Kurumā, Binā, Dir-el-Assadā, Ilabunā, Džišā, Salihā, Safsafā un Sasā), līdz pat tādiem gadījumiem kā ap 250 sagūstītu civiliedzīvotāju apšaušana pēc Lidas (Lodas) pilsētas ieņemšanas 1948.gada 12. jūlijā.

Visasiņainākais no kariem, bija 1948. gada karš. No 1947. gada novembra līdz 1948. gada maijam pilsoņu un partizānu karš starp Palestīnā kaimiņos dzīvojošajām arābu un izraēliešu kopienām, bet no maija tikko dibinātās Izraēlas Valsts bruņoto spēku karš ar tajā iebrukušajām arābu valstu armijām.

Kopumā ebreju bruņotie formējumi - “Hagana”, “Irgun”, “Lehai” (“Lohamei Herut Izrael”, jeb, kā to dēvēja britu varas iestādes, “Šterna grupa”) un IDF, - 1948. gadā

---

⁴¹ John J. Mearsheimer and Stephen *The Israel lobby and US foreign policy* Farrar, Straus and Giroux, New York, 2007, -477 lpp.

⁴² www.leta.lv. Avots apskatīts 25.12.2007

veica vairāk nežēlību pret arābiem, nekā otrādi, kaut vai tāpēc vien, ka pēdējiem tam trūka tehnisko līdzekļu. “Hagana”, bet pēc tam IDF spēki šajā karā sagrauba ļoti plašas arābu teritorijas - aptuveni 400 ciematu un pilsētu, - kamēr arābu karaspēkiem izdevās ieņemt mazāk nekā duci ebreju apmetņu. Jāņem vērā arī tas apstāklis, ka pilsoņu karš Palestīnā, kurš beidzās 1948. gada maijā, norisa britu mandātteritorijā. Ne ebrejiem, ne arābiem nebija juridisku tiesību ņemt gūstekņus, pie tam pirmajos mēnešos nemaz nebija iespēju un vietas gūstekņu turēšanai apcietinājumā. Tāpēc pretiniekus gūstā neņēma, vai gūstā padevušos apšāva uz vietas.

Bez rīcības, kas vērsta nepastarpināti pret konkrētām par terorismu aizdomās turētām personām, Izraēlas armija bieži pielietoja masveida akcijas, lai apspiestu pretošanās tendences Rietumkrasta un Gazas sektora iedzīvotāju vidū. Pilsētās un ciematos bieži izsludināja komandanta stundas - no rīta līdz ausmai, vai pat uz visu diennakti, - uz daudzām dienām liedot iedzīvotājiem doties uz darbu un vienkārši normāli dzīvot. Laiku pa laikam, - piemēram, nacionālā streika laikā, - slēdza skolas, universitātes vai komercuzņēmumus. Ir bijis, ka armija, lai sodītu iedzīvotājus, atslēdz noteiktos rajonos ūdeni, elektrību vai telefona sakarus.

Biežo Izraēlas okupēto teritoriju administrācijas kritiku daļēji izsauc arī Izraēlas vairākkārtējie paziņojumi, ka tai nav jāievēro 4. Ženēvas konvencija par okupētajām teritorijām. Izraēla gan ir pievienojusies visām četrām Ženēvas konvencijām, taču nav parakstījusi abus to 1977. gada Papildprotokolus.

Izraēlas valdība apgalvo, ka reālajā praksē ievēro to, ko tā dēvē par 4. Konvencijas “humānajiem ieteikumiem”, gan nenorādot, kuri no konvencijas punktiem tiek uzskatīti par “humānajiem”.

Tostarp, Izraēla nepieņem 4. Ženēvas konvenciju arī no tiesību viedokļa, jo Darba partijas vadība, kas veidoja valdību 1967. gadā, baidījās, ka atzīstot šo konvenciju, kuras 2. pantā atrunāts “par visiem Augstās Līgumslēdzējas Puses teritorijas vai tās daļas okupācijas gadījumiem”, būtībā nāksies atzīt, ka līdz okupācijai šīs teritorijas bijušas Jordānijas suverenitātē. Savukārt Izraēla uzskata Jordāniju par agresoru, kas nelikumīgi iebrucis Rietumkrastā un nelikumīgi to anektējis.

4. Intereses reģionā

Kaut gan ASV tiek piešķirta liela loma konflikta veicināšanā, autore pievienojas atzītajam viedoklim, ka Izraēlas dibināšanas sākuma posmā lielāka vara un ietekme bija Padomju Savienībai. Pēc Izraēlas nodibināšanas Krievija atzina to kā *de iure*, tajā laikā Amerika atzina Izraēlu kā *de facto*. Vēl svarīgāks ir fakts, ka Amerikas valdība uzlika ieroču embargo, kamēr Čehoslovākija, ar Maskavas akceptu, nekavējoties nosūtīju jaunajai valstij ieroču piegādi tā sekmējot valsts izdzīvošanu. Padomju Savienībā tā rīkojās izplatītas kļūdas dēļ – uzskatot, ka Lielbritānijai pieder galvenā vara rietumos, un tādēļ Maskavas galvenais konkurents. Tādēļ jebkurš, kurš sagādāja Lielbritānijai problēmas, un tā bija Izraēla pēdējos Palestīnas mandāta gados, izpelnījās padomju atbalstu.

Sākotnējos Izraēlas Valsts pastāvēšanas gados Amerikas iesaistīšanās bija maza. Pēc Suecas kara 1956.g. Amerika iejaucās konfliktā nodrošinot Izraēlas, Lielbritānijas un Francijas militāro spēku izvešanu. PSRS ar Hruščovu vadībā, pirmajos kara gados tajā neiesaistījās, bet saprotot, ka pro-arābu nostāja neietekmēs sadarbību ar Ameriku, nostājās arābu pusē.

Sešu dienu karā Izraēla paļāvās uz Eiropas valstu ieroču piegādi, lielākoties franču, ne ASV.

Padomju Savienības aktīvā iesaistīšanās konfliktā radīja arābos interesi. Pēc pirmajām diplomātiskajām vizītēm aizsākās jaunas attiecības parakstot 1955.g. vienošanos par militāro palīdzību starp Padomju Savienību un Ēģipti.

1956. gadā izraisījās karš starp Ēģipti no vienas un Angliju, Franciju un Izraēlu no otras puses. Ēģipte šajā karā saņēma ļoti lielu Padomju Savienības palīdzību - PSRS jau kopš G.A. Nāsera nākšanas pie varas atvēlēja milzu līdzekļus savas ekonomiskās un militārās stratēģiskās ietekmes nostiprināšanai Ēģiptē.

1957. gadā Ēģipte apvienojās ar Sīriju, izveidojot Apvienoto Arābu Republiku, taču 1961. gadā Sīrija no AAR izstājās. 1963. gadā Ēģiptē tika nodibināta masu organizācija "Arābu Sociālistiskā savienība", kas pasludināja sociālisma celšanu valstī. PSRS joprojām vēltīja milzu līdzekļus savas ietekmes nostiprināšanai ekonomiski, militāri un politiski svarīgajā reģionā.

Pēc Nāsera nāves strauji mainījās spēku samērs Ēģiptē, mazinājās arī PSRS ietekme, to pārdēvēja par Ēģiptes Arābu Republiku. 1976. gadā Ēģipte denonsēja 1971. gadā noslēgto sadarbības līgumu ar PSRS, bet vēlāk likumdošanas ceļā likvidēja vairākas Nāsera valdības reformas. 1977. gada novembrī ĒAR prezidents Anvars Sādāts ieradās vizītē Jeruzālemē,

aizsākot vēsturisko tuvināšanos ar Izraēlu. 1978. gada septembrī Kempdeividā (ASV) Ēģipte ar Izraēlu vienojās par separāta miera noslēgšanu⁴³.

Pēc Kempdeidas galotņu sanāksmes realitāte ir mainījies. Izraēla un Palestīna atrodas tuvu tam, lai vienotos par drošības jautājumiem un jauniem praktiskās sadzīvošanas risinājumiem; piemēram, ūdens un apkārtējās vides piesārņošanas jautājumos tie jau ir atrasti. Tomēr palestīniešu bēgļu problēmas ir saglabājušās.

Visi Kempdeidas sarunu dalībnieki — arī amerikāņi — sarunās guva atziņu, ka Jeruzalemes problēmas atrisinājums dotu iespēju panākt vienošanos visos pārējos strīdīgajos jautājumos un tas nozīmētu ieilgušā konflikta beigas⁴⁴.

4.1 ASV loma

Amerikas intereses aukstā kara laikā saistījās ar Padomju Savienības ietekmes mazināšanu, tādējādi ar vēlmi nodrošināt sev pieeju naftas resursiem un attīstīt ekonomisko tirgu Tuvajos Austrumos.

Izraēlas ģeogrāfiskā atrašanās vieta, kopā ar tās militārajām un izlūkošanas iespējām bija labs veids kā mazināt PSRS ekspansiju Tuvajos Austrumos, kuras sabiedrotais bija Ēģipte.

Vēlāk kad ASV radās intereses pret citām arābu valstīm, ASV politikā sākās periods, kuram raksturīgi centieni uzlabot attiecības starp Izraēlu un tās arābu kaimiņiem.⁴⁵ Sakarā ar ASV atbalstu Izraēlai, neskatoties uz dažām pretrunām abu valstu starpā, tiek pārņemts, ka ASV darbojas pretrunā starptautiskajiem likumiem un cilvēktiesībām.

Pēdējos gados ASV ir apšaubījusi Izraēlas stratēģisko nozīmību sakarā ar to, ka Izraēla nerīkojas kā ASV uzticīga alianse. Izraēlas amatpersonas bieži ignorē ASV prasības, kā arī nepilda dotos solījumus, piemēram, 2001.g. ASV bija neapmierināta par ebreju nometņu paplašināšanu, par atteikšanos novilkt robežas, kā arī par nepamatotu palestīniešu līderu nogalināšanu.⁴⁶ Par spīti pastiprinātiem Vašingtonas un starptautiskās sabiedrības aicinājumiem Izraēlai izvest savus spēkus no ieņemtajām palestīniešu Rietumkrasta teritorijām, izraēliešu armija 2005.g. īstenoja vienu no asiņainākajām operācijām. Pēc BBC ziņām, vismaz desmit cilvēku, galvenokārt palestīniešu nemiernieku grupējumiem piederošie,

---

⁴³ Latvijas Vēstnesis > 23.07.1997 187 (902) > Kultūra un zinātne

⁴⁴ Josi Beilins, Izraēlas tieslietu ministrs, Latvijas Vēstnesis. 01.09.2002

⁴⁵ Mark R. Clyde, *Israeli-United States Relations* <http://www.isn.ethz.ch>

⁴⁶ John J. Mearsheimer and Stephen *The Israel lobby and US foreign policy*

tika nogalināti un vairāki desmiti ievainoti, kad Izraēlas armija ieņēma kādu palestīniešu ciemu. Izraēlas premjers Ariels Šarons paziņojis, ka šeit veikti ļoti nozīmīgi «teroristu organizācijām» piederošu palestīniešu aresti, un uzsvēris, ka valsts armija pametīs palestīniešu teritorijas tikai tad, kad būs beigusi savu misiju.

Kaut gan tieši Amerika aizstāvēja Izraēlu pret daudzajām ANO apsūdzībām par cilvēktiesību pārkāpšanas gadījumiem.⁴⁷

Turpmāk darbā tiks apskatīts vairāki skaidrojumi tam kādēļ ASV atbalsta Izraēlu:

1. Izraēla tiesības uz eksistenci sakarā ar vēsturisko piedzīvoto genocīdu, kā arī ASV iedzīvotāju nostāja, ka Izraēla ir vienīgā demokrātiskā valsts Tuvajos Austrumos.⁴⁸ Šādas skaidrojums neizskaidro ASV sniegtā militārā atbalsta apjomus, jo tie krietni pārsniedz to palīdzību kas Izraēlai būtu nepieciešama savu starptautisko robežu drošības nodrošināšanai.
2. Vēlme aizstāvēt Izraēlas drošības intereses. Kaut gan sākotnējos Izraēlas dibināšanas gados, kas šāds atbalsts būtu nepieciešams visvairāk Amerikas militārais atbalsts nebija sasniedzis to apjomu kāds bija pēc 1967.g. kara.
3. Izraēla kā atbalsts punkts tālākai ietekmes veicināšanai Tuvo Austrumu reģionā. Piemēram, ASV militārās tehnikas tirgus paplašināšana sakarā ar nebeidzamajiem militārajiem konfliktiem ar arābiem. Nodrošinot militāro atbalstu Izraēlai ASV pastarpinātā veidā atbalstīja valstis un to kustības, kuras nevēlējās atbalstīt atklāti, piemēram, Gvatemalas militāro hunt, Nikaragvas Kontru kustību. Izraēla izlūkdienesti ir palīdzējuši ASV iegūt izlūkošanas informāciju.⁴⁹
4. ASV sabiebrības nostāja, kurā valdības un masu mediju elites daļa pauž vienotu nostāju par labu atbalstam Izraēlai. No kuriem liela daļa pārstāv vai vēlas būt labos draugos ar Amerikas ebreju kopien, kura sevi identificē ar Izraēlu. Izraēlas lobijš ASV ir mobilizējis lielu daļu finansu, masu mediju un kultūras tirgu.
5. ASV ekonomiskās intereses ar naftu bagātajās arābu valstīs kur ASV izmanto Izraēlu kā draudu līdzekli liekot Tuvo Austrumu valstīm rēķināties ar militāri spēcīgās Izraēlas klātbūtni un tās sabiedroto Ameriku.

ASV bija galvenā loma Izraēlas pozīcijas veidošanā Tuvajos Austrumos, bet tai nebija praktiski nekāda loma centienos noregulēt konfliktu starp ebrejiem un palestīniešiem tieši otrādi, finansiālā un politiskā atbalsta dēļ Izraēla spēja īstenot tās politiku, kura bieži nonāca

⁴⁷ Stephen Zunes, *Why U.S. Supports Israel* no <http://www.fpif.org/papers/usisrael.html>

⁴⁸ John J. Mearsheimer and Stephen *The Israel lobby and US foreign policy*

⁴⁹ Stephen Zunes, *Why U.S. Supports Israel* no <http://www.fpif.org/papers/usisrael.html>

konfrontācijā ar starptautiskajām normām par cilvēktiesību ievērošanu. Kaut gan ASV ir izteikusi nosodījumus Izraēlai, lielākā kritika no starptautiskajām cilvēktiesību organizācijām ir tikusi pašai Amerikai. ASV bailes zaudēt Izraēlas lobija atbalstu ir lielākas nekā bailes no terorisma, jo atbalstos Izraēlu tās netaisnā politikā pret palestīniešiem Amerika sev padara daudz grūtāku uzvaras izcīnīšanu karā pret terorismu. Daudzi al-Kaida līderi ir motivēti uz terorismu daļēji pateicoties Palestīnas sliktajam stāvoklim. 11.septembra uzbrukumi Pasaules Tirdzniecības centram notika, jo Bin Ladens sodīja ASV par tās politiku Tuvajos Austrumos, kā arī atbalstu Izraēlai.⁵⁰

ASV valdība ik gadu piegādā Izraēlai miljardiem dolāru vērtu palīdzību, Izraēlas militāro pārspēku nodrošina tieši amerikāņu ieroči. Arābu valstu televīzija un prese bieži uzsver, ka Izraēlas kara lidmašīnas un bumbas, kas nonāvē Libānas sievietes un bērnus, ir ASV ražojums, par ko maksājuši ASV nodokļu maksātāji.

Vēl viens negatīvais piemērs, kad ASV finansiālais atbalsts Izraēlai nespēja nodrošināt pašas Amerikas intereses aizstāvību, notika 1979.g. Irānas revolūcijas laikā kad radās bažas par naftas piegādes drošību no Persijas līča. Nesagaidot Izraēlas atbalstu Amerika bija spiesta izveidot savus „ātros izvietošanas spēkus.”⁵¹

Maskavas politika Tuvajos Austrumos šobrīd raksturojama šādi: pēc PSRS sabrukuma interese par šo krīzes pārņemto reģionu uz laiku zuda. Taču pēc tam uz Izraēlu izceļošanas atļaujas tika izdotas simtiem tūkstošu Krievijas ebreju, no kuriem vēl šodien daudziem ir dubultā pilsonība. Tāpēc Putina protekcionistiskā politika attiecībā uz musulmaņu pasauli izliekas diezgan apšaubāma, ņemot vērā, ka Izraēlā terora aktos bieži iet bojā emigranti no Krievijas. Tai pašā laikā Putinam nav intereses ne par palestīniešiem, ne saviem tautiešiem šajā reģionā. Vispirms viņu interesē Krievijas valsts kā lielvaras ambīcijas. Demokrātiskās vēlēšanas, kuru rezultātā pie varas Palestīnā nāca ekstrēmistiskā organizācija "Hamās", Putinā ir izraisījušas neslēptu prieku, ko viņš nosaucis par "nopietnu triecienu Amerikas pūliņiem Tuvajos Austrumos". Maskava nolēma, ka ir pienācis laiks "izdarīt savu gājieni"⁵². Putins ļoti ātri uzaicināja "Hamās" uz politiskām sarunām Kremlī. Tikpat ātri tika izmainīti uzaicinājuma nosacījumi, proti, "Hamās" politiķi tika uzaicināti, taču ne tās līderi. To nācās darīt, lai Putins nenokļūtu neveiklā situācijā un viņam nenāktos atbildēt uz nepatīkamo jautājumu, kāpēc viņš risināja sarunas ar palestīniešu teroristiskas organizācijas līderiem, bet ar čečenu grupējumu līderiem ne.

Irāna un Sīrija, kas atbalsta "Hamās", ir Krievijai ļoti nozīmīgi ekonomiskās sadarbības partneri. Tās ir divas no nedaudzajām valstīm pasaulē, kas no Krievijas iepērk ne

⁵⁰ John J. Mearsheimer and Stephen *The Israel lobby and US foreign policy*

⁵¹ „Rapid deployment force”

⁵² Zanda Radziņa, pēc BBC, LETA, raidorganizācijas «Radio Brīvā Eiropa» materiāliem

tikai izejvielas. Pirmām kārtām runa ir par ieročiem un mašīnām. Tam var pieplusot Krievijas koncernu interesi par Irānas naftu un gāzi. Neapšaubāmi Irāna Maskavai ir svarīga ne tikai ekonomikas jomā. Krievijā, par ko daudzi bieži aizmirst, dzīvo procentuāli vislielākais musulmaņu skaits Eiropā⁵³. Šobrīd šis skaitlis ir sasniedzis apmēram 15 miljonus cilvēku, pie kam šis skaits ātri pieaug. Turklāt Irāna, Sīrija un Palestīnas autonomija neatbalsta čečenu separātistus, kamēr vien zinās, ka Maskava ir viņu pusē.

---

⁵³ Zanda Radziņa, 2006. gada 6. marts

5. Miera plāni un nākotnes perspektīvas

Lai gan tuvākajā laikā nav saskatāma iespēja uz miera iestāšanos, tomēr ir nelielas cerības, ka Izraēlas un palestīniešu konflikts ir ārpus sastinguma robežām — pateicoties Saūda Arābijai un Arābu valstu līgai. Tās 2007.g. nāca klajā ar piecus gadus vecu plānu, kā atrisināt domstarpības starp Izraēlu un palestīniešiem, kā arī normalizēt attiecības starp arābu valstīm un Izraēlu. Šajā plānā Saūda Arābija pieprasa, lai pirmkārt Izraēla pilnībā pamet visas 1967. gadā okupētās arābu teritorijas, otrkārt Izraēlai ir jāatzīst Palestīnas neatkarība un tās galvaspilsēta Austrumjeruzaleme, kā arī Saūda Arābija apsola, ka arābu valstis nodibinās normālas attiecības ar Izraēlu, tādējādi konflikts tiks izbeigts, un pēdējais punkts – lai bēgļu jautājums tiek atrisināts taisnīgi, šis punkts ir izskanējis arī iepriekš, ko Izraēla ir izvairījies pildīt – ANO 242. rezolūcijā. Tā pieņemta neilgi pēc Izraēlas izraisītā sešu dienu kara 1967. gadā, kad Izraēlas bruņotie spēki ieņēma Sīnāja pussalu, Golānas augstienes un Jordānas Rietumkrasta teritorijas. Rezolūcija pieprasa Izraēlai izvest militāros spēkus no okupētajām teritorijām un panākt “taisnīgu bēgļu jautājuma risinājumu”

Laikā, kad izskanēja aicinājums Izraēlai pieņemt 2002. gadā Saūda Arābijas izstrādāto miera plānu, Jeruzalemē viesojās ES prezidējošās valsts Vācijas kanclere Angela Merkele. Arī viņa uzsver, ka mieru starp abām naidīgajām pusēm nepieciešams panākt. Ciemiņa priekšā, izrādot labo gribu, Izraēlas premjers Ehuds Olmerts atzīst, ka Izraēla ir gatava pieņemt ‘nozīmīgus un sāpīgus’ lēmumus, lai reģionā iestātos miers. Tieši šā iemesla dēļ viņš aicinājis arābu valstu līderus uz miera konferenci 4+4+2, tas ir, starptautiskais miera kvartets — ANO, Krievija, ASV un ES — tiktos ar mērenākajām arābu valstīm un abām konfliktā iesaistītajām pusēm.

Vienlaikus Olmerts uzsvēris, ka nevajag miera plāna izstrādātājiem izvirzīt savas prasības, bet gan uzklausīt abu konfliktējošo pušu nepieciešamības. Būtiski, ka šis Olmerta aicinājums arābu valstu līderiem izklausījās vienīgi kā retorika, kuri, atkārtojot savu uzaicinājumu Izraēlai piekrist Saūda Arābijas plānam, vēl piebilda: “Ja Izraēla plānam nepiekritīs — tas nozīmē, ka tā vienkārši nevēlas mieru un nodos to likteņa varā.” Kā to interpretē daži politikas analītiķi, piemēram, M. Halperns, Izraēlai tādējādi ir jāizvēlas starp mieru un karu. Citas alternatīvas nav.

Kaut arī Saūda Arābijas ārlietu ministra nostādne ir visai kategoriska, jāapsveic šī Rijādas paustā iniciatīva. Tā norāda, ka arābu valstis beidzot ir sapratušas, ka vienotībā ir spēks un līdzšinējie miera procesa vidutāji Tuvajos Austrumos ir spēlējuši tikai savās

interesēs — lai palielinātu savu ietekmi reģionā (Krievija) un nodrošinātu ieroču tirgus noietu (ASV).

Būtībā Saūda Arābija ir viena no retajām arābu valstīm, kura vienmēr ir bijusi ieinteresēta Izraēlas un palestīniešu konflikta atrisināšanā, kas tādējādi varētu nodrošināt stabilitāti reģionā.

Citas spēcīgākās arābu valstis — Irāna, Irāka, Sīrija un Ēģipte — savu hegemonistisko interešu vārdā — pilnībā iznīcināt Izraēlu un pārņemt reģiona kontroli savās rokās — ja ne veicinājušas konfliktu, tad kavējušas tā noregulēšanu.

Buša un Raisas centieni sarīkot pirmās nopietnās Tuvo Austrumu miera sarunas pēdējo septiņu gadu laikā guva nepieciešamo impulsu, kad konferencē piekrita piedalīties Saūda Arābija un Sīrija, kurām abām joprojām nav oficiālu diplomātisko attiecību ar Izraēlu. Sīrija par dalību 2007.g. konferencē paziņoja pēc tam, kad saņēma apliecinājumu, ka tai ļaus izvairīties Izraēlas okupēto Golānas augstieņu jautājumu. Tomēr Baltais nams atteicies 1967.gada kara laikā okupēto Golānas augstieņu jautājumu iekļaut konferences oficiālajā dienas kārtībā, vēloties, lai tā tomēr fokusētos uz izraēliešu un palestīniešu attiecībām⁵⁴.

Bijušais ASV prezidents Džimijs Kārters savā grāmatā *Palestine peace not apartheid* uzsver, ka bagātā Saūda Arābijas Karaliste ir pat bijusi ar mieru atzīt Izraēlas tiesības uz eksistenci teritorijā, kas noteikta ar ANO sadales plānu 1948. gadā jeb pirms sešu dienu kara 1967. gadā, kad Izraēla okupēja Golānas augstienes un Jordānas rietumkrasta teritorijas. Tas tāpēc, ka Rijāda vienmēr ir bijusi par arābu brālību un palestīniešus uzskata par savstarpējās šķelšanās upuriem. Saūda Arābijas interese piedalīties Izraēlas un palestīniešu konflikta risināšanā būtu veiksmīgākais variants. Tam ir savs pamatojums.

Šī ir viena no ietekmīgākajām valstīm reģionā. Šo ietekmi nodrošina nācijas bagātība ar dabas resursiem, kā arī labās attiecības ar ASV, par ko liecina parakstītais iespaidīgs ieroču darījums vairāku miljardu ASV dolāru vērtībā (kopumā Persijas līča valstis saņēma piedāvājumu 20 miljardu vērtībā). Saūda Arābija ir uzskatāma arī par idejas „Arābu vienotība” aizsācēju. Turklāt Rijāda uztur visas lielākās musulmaņu svētās vietas.

Saūda Arābijai miers un stabilitāte reģionā ir īpaši nozīmīgi. Tas tāpēc, ka valsts ir maz apdzīvota, tās militārā kapacitāte ir zema un ir tik daudz kaimiņu, kas tīko pēc Rijādas īpašumā esošās naftas. Kaut arī šī versija par mieru šķiet tīkama, kā uzsver Aigars Dāboliņš ne viss ir tā, kā izskatās. Ja Saūda Arābija būtu nākusi klajā ar kaut ko jaunu, tas varētu izkustināt miera procesu. Vienā no vadošajiem ASV neatkarīgas politikas portāliem *Real Clear politics* Deivids Vorens raksta, ka patiesībā Saūda Arābijas plāns atdzīvināts, nevis lai

---

⁵⁴ www.leta.lv 27.11.2007

apvienotos brālīgās arābu tautas, bet vienu nāciju no *savējiem* tieši izstumtu. Šajā gadījumā tā ir Irāna, kuras pastāvīgi pieaugošais kodolpotenciāls un uzmācīgā vēlme reģionā virzīt šītu ietekmi, rada draudus jau tā nestabilajai situācijai reģionā.

Tāpēc Saūda Arābija ne vien paziņo par jau esošu miera iniciatīvu, bet mēģina samierināt arī savstarpēji naidīgi noskaņotos palestīniešu grupējumus *Fatah* un *Hamas*.

Kā raksta Vorens, Izraēlas loma šajā iekšējā cīņā par varu reģionā ir noteikta otrajā plānā. Izraēlas līdzšinējie mēģinājumi nodibināt mieru ar arābu valstīm ir beigušies neveiksmīgi, jo Jeruzaleme nav vēlējusies piedāvāt kaut hektāru no zemes, kas tika okupēta 1967. gadā. Saūda Arābijas bijušais vēstnieks ASV uzskata, ka tieši izlīgšana un kompromisa panākšana ar palestīniešiem varētu Izraēlai nozīmēt mieru.

Tomēr ātrāk varētu iestāties miers, ja Tuvo Austrumu miera procesā iesaistītos puses, kas būtu ne vien patiesi ieinteresētas palestīniešu jautājuma atrisināšanā, bet arī nemēģinātu uz citu nelaimes uzcelt savu laimi. Piemēram, ja Vācija izmantotu savu līdz šim esošo— Eiropas Savienības prezidējošās valsts statusu — un Jordānija piedalītos reģiona politikā, tad iznākums būtu, iespējams, pavisam citāds.

Palestīniešu ekonomikas attīstībai veltītās starptautiskās konferences 2007.g. ietvaros Rietumvalstis paziņoja par vairāk nekā viena miljarda dolāru (480 miljonu latu) piešķiršanu palestīniešu ekonomikas vajadzībām.

Pirms konferences sākuma Eiropas Savienība ārlietu komisāre Benita Ferero-Valdnere solīja, ka no bloka budžeta palestīniešu pašpārvaldes administrācijai tiks piešķirti 650 miljoni dolāru (321 miljons latu). Arī ASV paziņoja par 550 miljonu dolāru (264 miljonus latu)⁵⁵ piešķiršanu palestīniešu ekonomikas attīstībai. Pašlaik solījumi nav piepildīti.

Abas konflikta puses solīja ievērot palestīniešu saistības atbilstoši 2003.gada "ceļa kartei". Tā paredz, ka palestīnieši pārtrauks kaujinieku organizāciju darbību, bet Izraēla - kolonistu apmetņu paplašināšanu okupētajās teritorijās.

Proti, Ammānu var uzskatīt par ietekmīgu arābu pasaules aktieri Izraēlas un palestīniešu konfliktā, jo tā ne vien 1994. gadā noslēdza miera līgumu ar Izraēlu un ir cieša ASV sabiedrotā reģionā, bet arī garīgi un kulturāli ļoti tuva palestīniešiem. Tās bēgļu nometnēs patlaban dzīvo aptuveni 1,7 miljoni palestīniešu, turklāt, lai šajos gados palīdzētu saviem arābu kaimiņiem, Jordānija ir atteikusies no sev piederošajām Jordānas rietumkrasta teritorijām par labu palestīniešiem. Savukārt Vācija pēc Otrā pasaules kara, kā atzīmē Aigars Dāboliņš, uzņēmoties atbildību par vēsturē pieļautajām kļūdām, attīstījusi ciešas kulturālās,

---

⁵⁵ www.leta.lv 17.12.2007

ekonomiskās un politiskās saites ar Izraēlu. Līdz pat PSRS sabrukumam Vācija izvairījies iesaistīties Tuvo Austrumu politiskajos procesos, tomēr pēc aukstā kara beigām Vācija pat piedalījies Palestīnas autonomijas struktūras definēšanā Oslo un Madrides miera procesos. Vēl viens būtisks aspekts — Vācija ir ieinteresēta pārtraukt bēgļu plūsmu no Tuvajiem Austrumiem un to saredz, politiskā ceļā noregulējot Izraēlas un palestīniešu konfliktu. Nākošais apjomīgākais miera plāns bija 2002. gada prezidenta Džordža Buša iniciatīvu *Road Map* — ceļa plāns mieram, kad viņš svinīgi paziņoja, ka Tuvo Austrumu problēma beidzot tiks atrisināta. Plāns paredzēja trīs fāzes, kas 2005. gadā noslēgtos ar suverēnas un ar Izraēlu samierinātas Palestīnas valsts pasludināšanu. Izraēlai bija jāatstāj okupētās teritorijas Jordānas Rietumu krastā un Gazā, kā arī jānojauc nelegālās ebreju apmetnes okupētajās teritorijās. Taču palestīniešu pusē sākās iekšēji konflikti, atjaunojās pašnāvnieku atentāti. Pie varas nākot *Hamas*

ekstrēmistiem, miera process tika apturēts, jo radikāļi atteicās akceptēt Izraēlas Valsts eksistenci. Savukārt Ehuda Olmerta vadītā valdība nevēlējās runāt ar tādiem, kas neatzīst viņu pastāvēšanas tiesības.

Romas konferences 2003.g. dalībnieki —14 valstu un sabiedrisko organizāciju pārstāvji — izteica Izraēlai un Palestīnai prasību izbeigt vardarbību un veikt reālus pasākumus miera plāna ("Road Map") īstenošanai. Miera plāna autori — ANO, ES, ASV un Krievija — bija sarīkojuši atsevišķu apspriedi. Palestīnai tika pieprasīts izbeigt terorisma aktus, bet Izraēlai atteikties no nelegālajiem aplenkumiem un pārskatīt drošības žoga celtniecības līniju⁵⁶. Šī barjera, kas iespiežas Palestīnas teritorijā, pēc konferences dalībvalstu domām, var sagraut jebkādas cerības uz konflikta atrisināšanu politiskā ceļā. Vairākums izraēliešu atbalsta vienusējū Izraēlas armijas izvešanu no lielākās daļas palestīniešu teritoriju, liecina aptaujas rezultāti.

Neraugoties uz bijušā ANO ģenerālsekretāra Kofi Annana 2006.g. izteikto aicinājumu labprātīgi apturēt militāros uzbrukumus vēl pirms noteiktā pamiera iestāšanās termiņa, Izraēla pastiprināja savu ofensīvu Dienvidlibānā. BBC vēsta, ka sauszemes uzbrukumā iesaistītas papildu divīzijas, līdz ar to Libānas ofensīvā nedēļas nogalē bija iesaistīts aptuveni 30 000 izraēliešu karavīru, kuru mērķis bija pēc iespējas vairāk attīrīt Dienvidlibānu no Hezbollah kaujiniekiem vēl pirms gaidāmā daudz nacionālā kontingenta ierašanās. Paplašinātajā uzbrukumā Izraēlas karavīri aizvirzījušies līdz stratēģiski nozīmīgajai Litānī upei, kas atrodas

---

⁵⁶ Iveta Korņejeva, "Lauku Avīzes" korespondente Romā, Ārzemju ziņas (20. lpp.)

30. km attālumā no Izraēlas robežas, un saskaņā ar valdības sniegto informāciju iznīcinājusi aptuveni 40 Hezbollah kaujinieku⁵⁷.

ANO Drošības Padomes rezolūcijas punkti 2006.g.:

1. Hezbollah jāpārtrauc uzbrukumi Izraēlai
2. Izraēlai jāpārtrauc uzbrūkošās militārās operācijas
3. Pamiera nodrošināšanā tiks iesaistīti 15 000 ANO miera uzturētāji
4. Libānas dienvidos tiks dislocēts Libānas valdības karaspēks
5. Izraēlas armijai jāpamet Libānas teritorija starptautisko miera uzturētāju ierašanās brīdī

No otras puses Izraēlas bijušais ārlietu ministrs Ariels Šarons 2000.g. 10 augusta intervijā žurnālam *Washington Post* atbildot uz jautājumu vai ir jābūt Palestīnas valstij, izteicies, ka ja tas tiks panākts vienošanās ceļā, nevis kā vienpusējs lēmums un netiks iesaistīta armija, kā arī ja ekonomiskajā ziņā tiks panākta vienošanās, piemēram, ja palestīnieši radīs brīvās tirdzniecības zonu. Praktiski Palestīnas valsts tiek veidota.

Es piekrītu bijušā Latvijas vēstnieka Izraēlā Ivaram Silāram paustajam viedoklim, par to, ka līdz šim labākais no piedāvātajiem miera plāniem ir Saūda Arābijas prinča piedāvātais variants. Pat slikts miers ir labāks par labu karu. Pirmo reizi visas arābu valstis piedāvā oficiāli atzīt Izraēlu, kam varētu sekot arī miera līgumi no kaimiņvalstīm. Labāka piedāvājuma nav bijis. Kaut kas ir jādod arī pretim – teritorijas, ko Izraēla arī sauc par teritorijām, izlaižot vārdu okupētās, kādas tās ir, ņemot vērā starptautiskos standartus⁵⁸.

5.1 Oslo deklarācija

Pirmā Izraēlas vienošanās ar PAO pārstāvjiem notika slepeni sakarā ar iepriekš notikušajām Madrides un Vašingtonas sarunām, kuras nedeva nekādus rezultātus, izņemot pastiprinātas Izraēlas bailes no neapmierinātajiem islāma radikālistu uzbrukumiem. Oslo vienošanās rezultātā 1993.g. septembrī Vašingtonā tika parakstīta Izraēlas-PAO 'Principu deklarācija'. Šī deklarācija balstījās uz abpusēju Izraēlas un PAO atzīšanu, vienošanās paredzēja sekojošas lietas:

1. Izraēla atstās Gazas joslu un Jērikas pilsētu turpmāko piecu gadu laikā daļu rietumkrasta teritoriju.

---

⁵⁷ Ilze Garoza, 2006. gada 14. augusts. Ārzemēs (1. lpp.)

⁵⁸ 2002. gada 5. aprīlis

2. Šajā periodā tiks izveidota palestīniešu autonomija Izraēlas okupētajās teritorijās Gazas sektorā, Jordānas upes rietumkrastā un Golānas augstienēs.
3. Kā arī, ka okupētajās teritorijās tiktu rīkotas palestīniešu vēlēšanas, kuras radītu Palestīnas pašpārvaldi.
4. Tiktu radīti palestīniešu policijas spēki, starp kuriem būtu PAO dalībnieki.
5. Izraēla solās atbalstīt ekonomisko attīstību Gazas joslā un rietumkrasta teritorijās.⁵⁹

Šī vienošanās bija nozīmīga, bet neietvēra sevī strīdīgākos jautājumus, piemēram, par Izraēlas apmetnēm arābu teritorijās.

PAO piekrita Oslo vienošanās nosacījumiem, jo tā bija vāja un ar mazu arābu valstu atbalstu. Gan islāma radikālisti, gan vietējie līderi rietumkrastā un Gazas joslā konkurēja ar Jasira Arafata vadību, kurš 1996.g. uzvarēja vēlēšanās, bet tikai viņam bija likumiskās tiesības noslēgt vienošanos ar Izraēlu. Bija plānots, ka Oslo vienošanās rezultātā paustie uzstādījumi tiks pabeigti 1999.g. Bija vairāki noilgumi sakarā ar Izraēlas nevēlēšanos atteikties no okupētajām teritorijām, periodiskiem vardarbības uzliesmojumiem no Hamas un Džihāda puses.

Pēc vienošanās reģiona miera procesa stabilizēšanā iesaistījās arī Jordānijas karalis Huseins. Slepēnās sarunās starp Jordāniju un Izraēlu tika panākta vienošanās, un tā tika parakstīta 1994.g. jūlijā Vašingtonā

Ieilgušā Oslo procesa periodā Izraēlas Darba partijas un Likud⁶⁰ vadībā okupētajās teritorijās tika uzbūvētas jaunas apmetnes, paplašinātas jau esošās, un uzbūvēts apvedceļu tīkls, kas ļauj ebrejiem ceļot nešķērsojot palestīniešu apdzīvotās teritorijas.

Roberts I. Friedmans⁶¹ Oslo neveiksmē vaino Izraēlu, apgalvojot, ka tā bija tikai izlikšanās, Oslo vienošanās bija iespēja piesavināties plašas teritorijas, pretstatā Tuvo austrumu politikas centra direktora Meiraja Vurmsera viedoklim, ka Oslo bija vēsturiska Izraēlas un rietumu kļūda, un tā sekas ebreju un arābi izjūt vēl šodien, pirmie kā ikdienas teroru, bet palestīnieši dzīvojot neapskaužamos apstākļos.

Kā uzskata Nātans Brauns⁶² pēc Oslo vienošanās par Palestīnas politiku tiek runāts trijos dažādos veidos – par Palestīnu kā politisku vienotību, par Palestīnas arābu vienotību vai vienkārši par politiku. Katrs no šie viedokļiem ir atšķirīgs sakarā ar dažādām vīzijām par Palestīnas pagātņi un tagadni, kuras katra piedāvā dažādas stratēģijas nākotnei.

Oslo procesa rezultātā tika izveidota Palestīnas pārvalde, kura uzraudzīja palestīniešu stāvokli Gazas joslā un rietumkrastā starposma pārrunu periodā.

---

⁵⁹ Wayne C. McWilliams, Harry Pjotrowski, *The World Since 1945 – A History of International Relations*

⁶⁰ Labējo partija

⁶¹ Grāmatā *And Darkness Covered the Land*

⁶² Grāmatā *Palestinian politics after Oslo accords*

Secinājumi

Bakalaura darba tapšanas laikā autore nonāca pie šādiem secinājumiem:

1. šobrīd miera sarunas starp palestīniešiem un Izraēlu ir kārtējo reizi nonākušas strupceļā
2. ja Izraēla vēlēšies panākt mieru ar palestīniešiem, tai nāksies sarunāties ar organizāciju, ko tā sauc par teroristiem
3. līdz ar “Hamas” kustības uzvaru parlamenta vēlēšanās 2006. gada janvārī pasaule ir pagriezusi muguru palestīniešiem
4. ASV aktīvi sniedz Izraēlai finansiālo palīdzību
5. ASV saasina konflikta attīstību
6. pastāv ebreju organizāciju lobisms ASV politikā, pateicoties lielai ebreju populācijai Amerikas Savienotajās Valstīs
7. arābu valstis nav vienotas palestīniešu konfliktā
8. saskāros ar grūtībām rakstot darbu, jo Latvijas Valstij nav vienota nostāja šajā jautājumā

Izmantotās literatūras un avotu saraksts

Avoti:

1. Apvienoto Nāciju Organizācijas mājas lapa, *Resolution*,
<http://deccessdds.un.org/doc/RESOLUTION>
Avots skatīts 01.01.2007

Periodiskie izdevumi:

1. Republika, *Pesimistu konference par mieru*, publicēta 23.11.2007
2. Republika, *Arābu loterija*, publicēta 13.04.2007
3. Lauku Avīze, *Izraēla un Palestīna turpina dialogu*, publicēta 13.12.2003
4. Diena, *Izraēla ignorē ASV prasības*, publicēta 06.04.2002
5. Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai, *Izraēla un Libāna ANO virsvadībā vienojas par pamieru*, publicēta 14.07.2006
6. Mājas viesis, *Palestīnas valsts. Vai tas ir iespējams?*, publicēta 26.05.2005

Literatūra:

1. **Clyde R. Mark**, *Israeli – United States Relations, International relations and Security Network*, Congressional Research Service of the Library of Congress (skatīta 01.01.2007), <http://www.isn.ethz.ch>
2. **Cornelia Beyer**, *The United States and European Union Policy in the Israeli-Palestinian Conflict*, (skatīta 15.10.2007),
<http://www.uni-kassel.de/fb5/frieden/regionen/Nahost/beyer.html>
3. **Feigenbaum H. Lawrence, Seigel Kalman**, *Israel: Crossroads of Conflicts*, Rand McNally and Company, 1968, -176 p.
4. **Dilip Hiro**, *The Essential Middle East. A Comprehensive Guide*, Basic Books, 2003. - 400 p.
5. **Jouni Ekonen, Kulju Vilho, Matsinena Tertu**, *20.gadsimta vēsture vidusskolai*, Zvaigzne ABC, Rīga, 1995, 100 – 105 lpp.
6. **Lewis Bernard**, *What Went Wrong? Western Impact and Middle Eastern Response*, Phoenix, London, 2002, -200 p
7. **Lewis Bernard**, *From Babel to Dragomans. Interpreting the Middle East*, Phoenix, London, 2005, -559 p.
8. **Lewis Bernard**, *The Crisis of Islam. Holy War and Unholy Terror*, Phoenix, London, 2004, -161 p.

9. **Mearsheimer J. John, Walt M. Stephen**, *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*, Farrar, Straus and Giroux, New York, 2007, -477 p.
10. **Neilands Enoks**, *Palestīnas kristieši: zeme un taisnīgums*, Latvijas Universitātes Raksti, Rīga, 2003, 9-11.lpp.
11. **Sluglett Peter, Farouk-Sluglett Marion**, *Guide to the Middle East – the Arab World and Its Neighbours*, Time Books, London, 1996. -352 p.
12. **Stephen Zunes**, *Why the U.S. Supports Israel*, pētniecības centra International Relations Center mājas lapa, (skatīta 08.01.2008),
<http://www.fpif.org/papers/usisrael.html>
13. **Seager Robert**, Alfred Thayer Mahan: The Man and His Letters, Annapolis, Naval Institute Press, 1977, Naval War College mājas lapas, (skatīta 01.03.2008)
www.nwc.navy.mil
14. **Wayne C. MCWilliams, Harry Pjotrowski**, *The World Since 1945 – A History of International Relations*, Adamantine Press, 1993, -415 p

Interneta resursi:

1. Israeli – Palestinian ProCon.org mājas lapa, *Israeli/Palestinian issues*,
<http://israelipalestinianprocon.org/?gclid>
Avots pirmo reizi skatīts 01.10.2007
2. Middle East: latest news mājas lapa, *Country briefing*,
<http://www.al-bab.com/arab/news/menews.htm>
Avots pirmo reizi skatīts 02.10.2007
3. Guardian News mājas lapa, *site index*,
<http://www.guardian.co.uk/index/subjects/a>
Avots pirmo reizi skatīts 01.02.2008
4. The Middle East Research and Information Project mājas lapa, *Palestine, Israel and the Arab-Israel conflict A Primer*,
http://www.merip.org/palestine-israel_primer/toc-pal-isr-primer.html
Avots pirmo reizi skatīts 11.06.2007
5. Real Clear Politics mājas lapa, *Undermisestimating*,
<http://www.realclearpolitics.com/articles/2007/12/undermisestimating.html>
6. Washington Report on Middle East Affairs mājas lapa, *the 1967 War and the Israeli Occupation of the West Bank, Gaza, and East Jerusalem*,
http://www.washington-report.org/jews_for_justice/1967war.html

Avots pirmo reizi skatīts 10.10.2007

7. Ziņu aģentūras LETA mājas lapa

<http://www.leta.lv/arhivs>

Avots skatīts 10.03.2008

Pielikumi

1.pielikums
Izraēlas mūsdienu teritorijas

2.pielikums
Palestīnas teritoriālās izmaiņas

